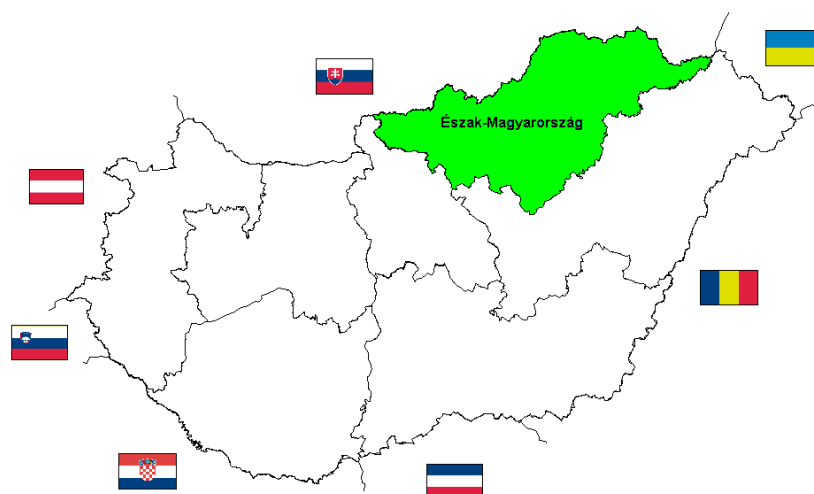

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓ – ESETTANULMÁNY

TÁMOP 3.1.1. kiemelt projekt 7.3.2. „A regionális oktatástervezés támogatása”
empirikus kutatás a közoktatás-tervezés és a regionális fejlesztés közötti kapcsolatok feltárására

2009. november
Dr. Csizmadia Zoltán

Tartalomjegyzék

1 A régiófejlesztés-orientált tervezés kontextuális keretei a régióban	3
2. A regionális közoktatás-fejlesztési stratégia és a régiófejlesztés.....	4
2.1. Előzmények, a stratégia készítése	4
2.2. A régió közoktatás-fejlesztési stratégiájának térség-specifikussága.....	7
2.3. A társadalmi-gazdasági igények és szükségletek megjelenése a közoktatás-fejlesztési stratégiában.....	11
2.4. A közoktatás és más közszolgáltatások kapcsolata a régió közoktatás-fejlesztési stratégiájában	14
2.5. A közoktatási stratégia kapcsolódása a fejlesztés-orientált, komplex regionális tervezéshez.....	18
2.6. A tényeken alapuló policy-formálás nyomainak megjelenése a közoktatási stratégiában.....	23
3. A közoktatásnak szánt szerep a régió fejlesztésében	24
3.1. Átfogó régiós célok, fejlesztési keretek és feladatok	24
3.2. A nemzeti szintű humán és infrastruktúra fejlesztések közoktatási vonatkozásai	30
4. Tervek és a kezdeti megvalósulás	32
5. Összegzés és javaslatok	36
Mellékletek.....	41

1 A régiófejlesztés-orientált tervezés kontextuális keretei a régióban

Az Észak-magyarországi régió az „értékek régiója”, legalább is a saját magáról alkotott imázs szempontjából. Egy tudatos régióról alkotott képmódosítás zajlik a térségben, amelyben a térség vonzerejének javítását tűzték ki célul. Mint regionális konglomerátum az egyik legfontosabb alapját a regionális identitásnak és szerveződésnek a *természeti, földrajzi adottságok* (különleges földrajzi kincsek: ország leghosszabb összefüggő középhegysége, legmagasabb vízese és hegycsúcsa, legnagyobb területű erdőség és természetvédelmi terület) és a *kulturális értékek* jelentik. A szakértői interjúk során emellett viszont többen is kitértek arra, hogy a regionális szerveződés alapját másrésztől a *szegénység, a hátrányos helyzet, az elmaradottság* is jelentheti a térségben. A régió operatív programjában szereplő helyzetelemzés kitér részletesen az összes kardinális problémára. Az általános fejlesztési cél is jól érzékelteti a regionális tervezés- és fejlesztés fő elemeit: versenyképesség javítása és a *régió belüli* területi, társadalmi és gazdasági *különbségek* mérséklése. Bármilyen részletes elemzésnél többet mond az a tény, hogy a térség GDP adatai a második legrosszabbak az országban és a közössiégi átlag 36%-át érik csupán el, az utolsó huszadában elhelyezkedve az EU-s régiós GDP rangsornak.

Hogy tovább pontosítsuk a képet, csak pár helyzetjelző megállapítást emelünk ki az ÉMOP SWOT elemzéséből (egyébként ez a három oldalas táblázat az összes fontos „tulajdonságát” tartalmazza a régióknak) az esettanulmány fő iránya, a humánerőforrás-fejlesztés vonatkozásában:

- országos átlagnál jelentősebb munkanélküliség és tartós munkanélküliség
- rossz egészségi állapot és sok inaktív lakos, magas halálozási ráta
- alacsony jövedelemszint, gyermekszegénység
- országos átlagnál alacsonyabb iskolázottsági színvonal, gyenge innovációs és alkalmazkodó készség.

Az interjúk tapasztalatai alapján a „mennyire régió a régió” kérdésre *inkább nemmel* lehetne válaszolni. Ennek több oka is van. Egyrészt több döntési jogkörre lenen szükség regionális szinten, ez a *decentralizációnak* a problémája. A regionális identitás gyenge, sokan nem is tudják, hogy mi a régió, milyen alkotóelemi vannak, és mi különbözteti meg a többitől. A három megye közül Nógrád inkább már a Közép-magyarországi régióhoz kötődik több területen is (pl. logisztika, közlekedés, gazdaság). Volt olyan szakértő, aki arra hivatkozott, hogy hiányzik a regionális intézményrendszer és a regionális léptékű kapcsolattartás, információ-áramlás és munkamegosztás, ezért nem valóságos régió a régió, különösen a közoktatás területén. A régió szerveződése szempontjából említésre került egy másik problémás tényező is, mégpedig a régió belüli közlekedés nehézsége, amely megakadályozza az élénkebb intraregionális kooperációt. Egyetértés mutatkozott abban is, hogy egy régió önmagában attól, hogy formális-jogi kereteket adunk neki (pl. három megye alkosson egy régiót) még nem régió. Ha az adott térségben a helyzetéből, társadalmi szerkezetéből, hagyományaiból adódóan az egyes részek között van valamilyen kapcsolatrendszer csak akkor fog tartalmi szempontból is régióvá válni. Egy adott térségben gazdasági, társadalmi, kulturális és egyéb hagyományokon alapuló közös érdekek mentén szerveződő, olyan tágabb érdekközösség ahol megtalálható azok a pontok, amelyek mentén ez a szervezeti és tartalmi keret a térség fejlesztésében, esélyeinek javításában egy újabb lehetőséget nyit meg. Ha ezt tudja a régió, akkor van értelme.

Összességében a regionális tervezés és fejlesztés és ezen belül a regionális közoktatás tervezés és fejlesztés egy olyan térségi szerveződési szintre vonatkozik, amely európai, de még

hazai vonatkoztatási pontokat figyelembe véve is kimondottan kedvezőtlen fejlettségű minden fejlesztési komponens esetében, nincs regionális léptékű identitás, megfelelő infrastruktúra és kooperáció ezen a szinten. Alapvető problémaként jelentkezik, hogy a regionálisan tervezett, szervezett fejlesztési folyamatok mögé nem rendelhető decentralizált, regionálisan allokálható kellő „muníció”, erőforrás sem, nem is beszélve a közigazgatás, döntéshozás autonómiájáról ezen a területi szerveződési szinten.

2. A regionális közoktatás-fejlesztési stratégia és a régiófejlesztés

2.1. Előzmények, a stratégia készítése

A stratégia az országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont megbízásából készült szakértői csoportmunkában. A megbízott szakértők Dr. Bakos István, Györffy Ildikó, Kormos Dénes és Sarka Ferenc voltak. A regionális stratégia a közoktatás területén „hiánypótló”, mivel nem készült ilyen jellegű fejlesztési dokumentum a térségben korábban. A stratégia helyzetvizsgáló fejezetei régió specifikusak, míg koncepcionális elemei az országos prioritásokhoz alkalmazkodnak.

A stratégia *előzményei* és kapcsolódása a regionális fejlesztéshez jól dokumentált magában az anyagban is (ÉMKFS 92.o), ezzel szemben a készítés folyamata nincs kellően pontosan dokumentálva. A regionális szintű tervezésnek nincs nagy hagyománya az országban és a régióban sem. Regionális szintű humán infrastruktúra fejlesztési területek először az Észak-magyarországi régió 2004. évi Regionális Akciótervében lettek körülírva. 2005-2006-ban állította össze az Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség az Észak-magyarországi régió fejlesztéspolitikai célkitűzéseit a 2007-2013 közötti időszakra. A tervezet intézkedései között helyet kaptak közoktatási és szakképzési intézkedések (lásd. 2.5 és 3.1 alfejezetek). Az előzmények között a harmadik lényeges lépés a valamennyi megyei és települési önkormányzat által kidolgozott nevelési és oktatási intézményekre vonatkozó önkormányzati Minőségirányítási Program volt. Két kutatási program is segítette a tervezést és stratégiakészítést, amelyek a Miskolci Egyetemen folytak (kistérségek innovációs potenciálja, régió szakképzés fejlesztési stratégiája). Az előzmények között a 2005 végére elkészülő kistérségi közoktatás-fejlesztési tervek szintén meghatározó jelentőségűek. A stratégia vonatkozó fejezete szerint „térségi szintű tervezési és hálózati programok alig készültek a régióban”, a 2003-ban kidolgozott és elindított hálózati programok négy közoktatáshoz kapcsolódó területtel működnek (tehetségfejlesztő, korai fejlesztő, integrált nevelést segítő, fejlesztő pedagógiának a terjesztése).

A szakértői interjúk megerősítik és pontosítják ezt a folyamatot. Mindenki megerősítette, hogy 2006-ig nem volt regionális léptékű közoktatás tervezés és fejlesztés a térségben. A megyék voltak a magasabb területi tervezési szint terei. Itt tanulta meg a szakma annak elveit és gyakorlatát. Megyei fejlesztések tehát léteztek ugyan, de ez egy nagyon lazán szabályozott puha fejlesztési keretrendszer volt. A településeknek nem sok ponton kellett ehhez igazodnia. A megyék közti együttműködések eleinte laza, informális emberi kapcsolatokon alapultak. Az alacsonyabb térségi szint esetében közoktatási feladatellátási körzeteket (decentrumokat) hoztak létre önkéntes csatlakozással 1997-ben Borsod megyében, amit a térség aprófalvas jellege indokolt. Ez is előzménynek tekinthető. Ekkor még nem is beszéltek többcélú kistérségi társulásokról. A térségi szemléletnek ezért már meg voltak a hagyományai. Amikor a regionális tervezés elindult, akkor már ebben a térségben ez nem jelentett újdonságot kivéve, hogy egy regionális fejlesztési program keretében kell most gondolkodni, ebbe kell behelyezni a közoktatás tervezését is.

A stratégia *kidolgozásáról* annyi szerepel az anyagban, hogy négy lépésben történt egy szakértő testület kooperációja révén (a testület három tagjával készült interjú). Első lépésben a regionális közoktatási viszonyok elemzése történt meg (szekunder adatok alapján). Kistérségi szintű helyzetértékelések és prognózisok szerepelnek az anyagban. Második lépésben gazdasági, társadalmi prognózisokkal megalapozták a SWOT analízis külső tényezőit. Harmadik lépésben a régió közoktatási helyzetét jellemző SWOT elemzésre került sor, majd a negyedik lépésben került összeállításra a célrendszer, a prioritások megfogalmazása, a megvalósíthatóság feltételeinek vizsgálata és a pénzügyi erőforrások szükségletének összeállítása.

Az interjúk során néhány nem dokumentált és érdekes stratégia-készítési elem is napvilágra került:

- A regionális operatív program tervezési szisztémájára épül a közoktatás-fejlesztési stratégia. Filozófia: a régiós KFS a térségi OP része, be kell helyezni abba a logikába és rendszerbe, de abban betölt egy speciális funkciót, sajátos egyedi választ adva a közoktatás területén.
- ÉMOP céljaiból indultak ki, ezt vették alapul, és azt nézték meg, hogy ebben milyen szerepe lehet a közoktatásnak, és ennek eléréséhez mit kellene fejleszteni. Ez az alapja a két dokumentum összekapcsolódásának.
- A KFS kidolgozói részt vettek a regionális fejlesztési koncepció és OP kialakításában is. Azok készítették, akik az ÉMOP oktatási részein is dolgoztak, így szakértői oldalról is adva volt a két tervezési dokumentum összekapcsolódása.
- Az OM deklaráta a módszert, ez adja az egységességét régióként.
- Erősen felülről irányított volt, amelyhez regionális fejlesztési tapasztalatokkal rendelkező szakembereket rendeltek.
- Nagyon rövid idő alatt kellett kidolgozni az első változatot (kb. egy hónap).
- Az aktuális politikai fejlesztési szándékok által befolyásolt az anyag.
- Gazdasági elemzések voltak a kiindulópontok.
- Problémát jelentett az egységes közoktatási statisztikai információs rendszer hiányosságai, intézményi adatok elérése nagyon nehéz, nem lehet intézményi adottságok alapján tervezni a fejlesztéseket az információhiány miatt.
- Problémák voltak a nyilvánossá tételével. Az OH-nak nem volt joga nyilvánossá tenni a megbízóval kötött szerződés miatt az anyagot két évig, nem lehetett feltenni a honlapra sem, és a RFT tagoknak sem lehetett kiadni.
- A stratégia támogatottsága: megyék először azt nézték, hogy saját prioritásaik hogyan jelennek meg a válaszokban, fejlesztési célokban. Ebben voltak viták és módosítások. Végül a régió érintett szereplői nagyjából konszenzusra jutottak és elfogadták.

A stratégia *kapcsolata* a regionális tervezéssel magában a dokumentumban is világosan ki van nyilvánítva, mégpedig úgy, hogy „konform módon” kapcsolódni kell az anyagnak az adott térség (jelen esetben az Észak-magyarországi régió) további regionális fejlesztési prioritásaihoz. A regionális célképzést meghatározó alapelvek között megfogalmazódik az is, hogy az oktatás fejlesztése a település, a terület és térségfejlesztés „szerves része kell legyen”, illetve erősíteni kell az oktatás térségi szemléletét. Ennek függvényében a stratégia tervezése során nagyon összetett volt a figyelembe vett, felhasznált országos, megyei és regionális forrásdokumentumok köre, amely az anyagban egy külön mellékletben is megjelenik (1. táblázat).

1. táblázat A stratégia készítése során felhasznált forrásdokumentumok listája területi szint szerint

<i>Országos dokumentumok</i>	<i>Regionális dokumentumok</i>	<i>Megyei Dokumentumok</i>	<i>Kistérségi dokumentumok</i>
- A közoktatás a versenyképesség és a társadalmi kohézió szolgálatában. Az Oktatási Minisztérium hosszú távú közoktatás-fejlesztési stratégiája 2005 – 2015. (2005) - Emberi Erőforrások Fejlesztése Operatív program 2007-2013 (2006.) - Oktatásfejlesztési program az NFT II-ben (2007-2013) Az Oktatási Minisztérium és a szakmai, társadalmi szervezetek javaslatai (2006)	- Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Operatív Program 2007-2013. (tervezet 2006. október) - Habcsek László: Demográfiai helyzet az észak-magyarországi régióban, 1990-2020. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet 2004. - Habcsek László: A roma népesség demográfiai jellemzői, kísérleti előszámítás 2050-ig. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 1999. - A roma népesség demográfiai adatai az Észak-magyarországi régióban 1990, 1992, 2001. MTA Regionális Kutatások Központja, Észak-magyarországi Osztály - CONSULTING-SZENZOR Kft.: Észak-magyarországi régió szakoktatás fejlesztési stratégiája. Miskolc, 2004.	- Nógrád megye közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve 2007-2013. (A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése elfogadta 62/2006. (VI.29.) Kgy. határozatával) Salgótarján, 2006. június. - Heves megye közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve (2002-2007). Eger, 2002. - Borsod-Abaúj-Zemplén megye közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve 2001-2006. Miskolc, 2001. - Bali István: Javaslat a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat közoktatási feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési tervének értékelésére, felülvizsgálatára 2001-2006. Miskolc, 2003. november. - Sarka Ferenc – Tóth József: Javaslat Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat közoktatási feladatainak ellátási formáira, az intézményrendszer szerkezetátalakítására. Miskolc, 2003. november.	- A Belpátfalvai Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat –működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - A Balassagyarmati Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - Az Encsi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - A Füzesabonyi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - A Gyöngyösi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. - A Hatvani Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - A Hevesi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - A Kazincbarcikai Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat –működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - Az Ózdi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. - A Rétsági Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. - A Salgótarjáni Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. - A Sátoraljaújhelyi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. - A Szerencsi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. - A Tiszaújvárosi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005.

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), saját összeállítás

A stratégia készítésekor országos szinten az Oktatási Minisztérium hosszú távú közoktatás-fejlesztési stratégiája, az Emberi Erőforrások Fejlesztése Operatív program és a minisztérium, valamint a szakmai-társadalmi szervezetek UMFT-hez fűzött javaslatai lettek felhasználva. A regionális dokumentumok között a jelen összehasonlító esettanulmányban is kitüntetett szerepet játszó 2007-2013 időszakra vonatkozó regionális operatív program, a régió szakoktatás-fejlesztési stratégiája, valamint különböző elsődlegesen demográfiai kérdésekkel foglalkozó háttérkutatások lettek felhasználva. Megyei szinten a három térség 2007-2013 közötti időszakra vonatkozó közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve, illetve az ezekhez kapcsolódó javaslatok, háttéranyagok voltak a kiindulópontok. A straté-

gia a régió összes kistérségi többcélú társulás feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési intézkedési tervét is alapul vette.

Az egyes *tervezési szintek közti összefüggésekkel* kapcsolatban a stratégia az alábbi elvből indul ki: „a regionális tervezés alapja kell legyen a térségi szintű tervezések és hálózati programok kidolgozásának, szükséges továbbá ezek koordinálása, összefogása” (ÉMKFS 92.o), illetve a közoktatás tervezésének négy szintjét különbözteti meg: települési, kistérségi, megyei, régiós. Világosan látható a stratégiában szereplő összefoglaló táblázatból (2. táblázat), hogy milyen „területi munkamegosztást” tekintenek az alkotók optimálisnak a közoktatás fejlesztése szempontjából. Az egyre specializáltabb funkciók és szolgáltatások egyre magasabb területi szinten lépnek be a stratégiai modellbe.

2. táblázat A közoktatás egyes feladatainak tervezésének szintjei

Település	Kistérség	Megeye (körzetközpont)	Régió
- a település közoktatási, feladatellátási, hálózat-üzemeltetési és fejlesztési terv felülvizsgálata, módosítása 2006. Időszak: 2006–2010. - óvodai nevelés és az alapfokú nevelés-oktatás (alsó fokú oktatás) ellátása önállóan, vagy társulásban - kistérségi szinten az 5-8. évfolyam működtetése (felső tagozat megoldása) intézményfenntartó társulás formájában - önkormányzati közoktatási, tanügy-igazgatási feladatok ellátása	- kistérségi közoktatási, feladatellátási, hálózat-üzemeltetési és fejlesztési terv készült: 2005. Időszak: 2005-2010. - nemzetiségi nevelés és oktatás megszervezése, ha az azonos kisebbséghez tartozó szülő kéri (mikrotérségben vendégtanulónként) - pedagógiai szakszolgálat • gyógypedagógiai tanácsadás • korai fejlesztés és gondozás • fejlesztő felkészítés • nevelési tanácsadás • logopédiai ellátás • továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás • gyogytestnevelés • szakértői bizottság elé utalást megelőző szűrés elvégzése (más fogyatékoság előszűrése) • egy-két-három éves felülvizsgálatok elvégzése - önkormányzati közoktatási-, tanügy-igazgatási feladatok ellátásának segítése - Pedagógiai Szakmai Szolgáltatás • megyei munkaközösségek működtetése • továbbképzések szervezése • kistérségi tanulmányi versenyek szervezése • szaktanácsadás - óvodai - alapfokú nevelés-oktatás minőségirányítás • minőségfejlesztés • hálózati programok decentrumainak és műhelyeinek működtetése • Diákönkormányzatok munkájának segítése - Felnőttoktatás - Pedagógusok helyettesítési rendszerének megszervezése - Felnőttképzés	- megyei közoktatási feladat-ellátási és hálózatüzemeltetési terv felülvizsgálata, módosítása felülvizsgálat: 2006. Időszak: 2006-2010. - megyei önkormányzatok által fenntartott nevelési és oktatási intézményekre kiterjedő megyei intézkedési tervek felülvizsgálata: 2006. Időszak: 2006-2010. - középiskolai, szakiskolai ellátás - alapfokú művészetoktatás - pedagógiai szakszolgálat • korai fejlesztés, gondozás megyei módszertani feladatainak ellátása • TKVSZRB működtetése • Egységes Pedagógiai Szakszolgálat - Súlyosan, halmozottan fogyatékos gyermekek (képzési kötelezettek) fejlesztő felkészítése - Továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás - Pedagógiai Szakmai Szolgáltatás • megyei munkaközösségek működtetése • továbbképzések akkreditálása, koordinálása, szervezése • felmenő rendszerű tanulmányi versenyek szervezése • igazgatási, jogi szolgáltatás, tanácsadás • szaktanácsadás - általános iskolai - NAT műveltségi területei - nevelési területek • mérés, értékelés • Diákparlament működtetése • hálózati programok összehangolása, monitoringja, megyei módszertani, központi feladatok ellátása - Kollégiumi nevelés, oktatás - Fogyatékosok óvodai, iskolai, kollégiumi nevelése, oktatása (integráltan nem oktathatók)	- Regionális közoktatás-fejlesztési stratégia kidolgozása 2006. Időszak: 2006-2013. - Közoktatási Egyeztető Fórum létrehozása, működtetése - Együttműködés az Észak-magyarországi régió Fejlesztés-politikai Tanácsával - Pedagógiai szakmai szolgáltatók együttműködése - Pedagógiai Szakszolgálat munkájának összehangolása • Regionális módszertani központok megalakítása, működtetése - autizmus diagnózis - Egységes Gyógypedagógiai Szolgáltató Központ működtetése • Infrastruktúra fejlesztések összehangolása - Szakképzés képzési szerkezetének kidolgozása - Pedagógiai Szakmai Szolgáltatás • pedagógusképzések, továbbképzések, átképzések összehangolása a régióban • középiskolai szaktanácsadás • kistérségi hálózati programok összehangolása • távoktatás • Digitális Középiskola • tantervek, programok kidolgozása, adaptálásának segítése • pedagógiai értékelés, mérés összehangolása, koordinálása - Felnőttoktatás regionális tervezése és összehangolása - Közoktatási információs szolgáltatás megteremtése és működtetése.

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), 94. o.

2.2. A régió közoktatás-fejlesztési stratégiájának térség-specifikussága

Az alfejezet célja annak bemutatása, hogy megjelennek-e a stratégiában *területi szempontok*, mennyire kezelik tudatosan, a térségi oktatás-tervezésnek vannak-e konkrét, kézzelfogható jelei és mennyire vették figyelembe a regionális sajátosságokat, a társadalmi-gazdasági kontextust az anyag kialakításakor. A területi szempontok, a térség-specifikusság *következetesen végig vonul a teljes anyagon* így a következő oldalakon ezt a logikai láncot követjük, és bemutatjuk a kérdéskör megjelenési formáit és a fő tartalmi összefüggést a közoktatás-fejlesztéssel.

A *vezetői összefoglalóban* két fontos megállapítás található témánk szempontjából. A stratégia „helyzetvizsgáló” fejezetei régió specifikusak és ahol rendelkezésre álltak adatok mindig kistérségi szintű szekunder indikátorokkal dolgoztak az elemzők. Ez azért fontos, mert így a

területi különbségek, sajátosságok sokkal pontosabban beazonosíthatók, mintha megyei adatokat használnánk. A régió sajátosságai, egyedi karakterjegyei megjelennek a stratégia kidolgozásának indokai között. Hat tételben indokolja a dokumentum a kidolgozás szükségességét (HDI mutatók, társadalmi összetétel, egy főre jutó GDP, képzettségi indexek, településszerkezet), és ebből öt esetben regionális sajátosságokra, „területi diszparitásokra” hivatkozik az anyag (kistérségi, megyei vagy regionális adatok alapján). Külön kiemelt jellegzetesség a régió aprófalvas térségi adottsága, amely a stratégiai célok generálása szempontjából „sajátos megoldási technikák” alkalmazását kívánó tényezőként jelenik meg a dokumentumban.

A *helyzetelemzés* során folyamatosan kiemelt szerepet kap a kistérség, mint elemzési dimenzió. A régió helyzetelemzése, a társadalmi-gazdasági kontextus bemutatása nem a teljességre törekszik, hanem „néhány kiemelt kérdéskör” mentén szerveződik meg azzal a céllal, hogy minél nyilvánvalóbb legyen azon társadalmi-gazdasági változási folyamatok köre és hatása, amelyek negatívan befolyásolták a közoktatás keresleti-kínálati és intézményi-infrastrukturális viszonyait. Négy kérdéskörön keresztül mutatja be az anyag a régió adottságait: demográfiai trendek, gazdaság és munkaerőpiac, társadalmi szerkezet és hátrányos helyzet, településszerkezet átalakulása. A területi, térségi sajátosságok tartalmi szempontból is kiemelt szerepet kapnak nem csak mérési és elemzési szintként. Mindegyik alfejezet összegző megállapításai között azonos logikát követve megjelenik az adatok területi egyenlőtlenségének hangsúlyozása és azoknak a kistérségeknek vagy megyéknek a beazonosítása, ahol az adott jelenség különösen eltérő (általában kedvezőtlen) sajátosságokat mutat. A helyzetelemzés során a területi szempontok a legerősebben a települési és intézményi szerkezet összefüggéseit vizsgáló részben bukkannak fel, arra hivatkozva, hogy az intézményi infrastruktúra „területi megoszlása”, annak figyelembe vétele teszi csak lehetővé, hogy differenciált „struktúra átalakítási” és fejlesztési célokat tűzzenek ki egy városias, vagy térségi központtal rendelkező vagy egy aprófalvas, falusias vidéki térségben. Az üzenet világos: az átalakítási és fejlesztési célrendszer nem lehet sematikus, sablonos abban az esetben, ha a régió tér- és településszerkezeti adottságai ilyen mértékben differenciáltak gazdasági és társadalmi problémákkal kiegészülve. A térség-specifikusság másik síkját jelenti a többi régióra való vonatkoztatása a stratégiai anyagnak. Ez megjelenik a helyzetelemzés során is, ahol a más régiók oktatási intézményeibe (elsődlegesen a felsőoktatási intézményekről van szó) jelentkezett más régióban tanulók arányát és mozgási irányát prognosztizálják. Egyszerűbben fogalmazva arra utal az anyag, hogy melyek a konkurens térségek, régiók? *Összességében* egyértelműen érzékelhető a dokumentumból, hogy a készítők pontosan tisztában vannak a régió konkrét jellemzőivel, sajátosságaival és a legnagyobb problémákkal, hiányosságokkal. A helyzetelemzés célzottsága és struktúrája is ezt mutatja, nem vesznek el a részletekben, hanem az elemzési dimenziók kiválasztása és azok mélységének megvonása jól átgondolt és segíti a helyzet megértését.

A területiség, mint szempont megjelenik a *SWOT elemzésben* is. Két területi szinten állították össze a készítők az egyes szegmensekben releváns megállapításokat. Regionális szinten csoportmunkában, kistérségi szinten pedig a többcélú társulások középtávú közoktatási intézkedési terveiben meghatározott tényezők „tipizálás és súlyozás” útján történő listázásával. Ebből fakadóan a SWOT elemei között megfigyelhetők ellentmondások, amelyek a kistérségek fejlettségbeli különbségeiből fakadnak. Így mind az erősségek, lehetőségek, mind a gyengeségek, veszélyek párhuzamosan a két különböző területi szintre vonatkoztatva lettek összeállítva (3. táblázat, a SWOT ilyen szempontú teljes kiértékelése a Mellékletben található).

3. táblázat Területi szempontok a SWOT elemzésben

<i>Erősség</i>	– Kistérségek szakmai együttműködése
<i>Lehetőség</i>	– Egymásra épülő tervezési szintek – Intézmények adottságainak kistérségi szintű kihasználása – Városi-vidéki testvériskolai programok – Határokon átnyúló együttműködések
<i>Gyengeség</i>	– Megyehatáron átívelő intézményi működés nehézsége – Nagyvárosi iskolák elszívó hatása
<i>Veszély</i>	– Régióközpontok forráselszívó hatása – Kistérségi stratégiai tervezés hiányosságai – Erősödő kistérségi különbségek – Kedvezőtlen urbanizációs hatások – Kistérségen belüli társulási kooperáció hiánya

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), saját összeállítás

A teljes SWOT elemzés közel kétszáz tételből áll. Ebből a fenti 12 megállapítás esetében azonosítható be közvetlenül a megfogalmazás alapján bizonyos területi vonatkozás, térség-specifikusságra utaló nyom. Látható, hogy az erősségek és a gyengeségek között kevesebb ilyen szempont van, elsődlegesen a térségi együttműködés léte vagy éppen annak hiánya tartozik ide. A lehetőségek és veszélyek esetében már változatosabb a lista: területi szempontok érvényesülnek a tervezési szintek összehangolása, intézményi adottságok jobb kihasználása, együttműködések élénkítése során, de néhány veszélyforrás is az egyenlőtlen területi fejlődésből fakad (kistérségi különbségek növekedése, centrum-periféria relációk, urbanizációs hatások, stratégiai tervezés hiányosságai).

A stratégia *jövőképében* két esetben jelenik meg a területiség. Egyrészt a települések és kistérségek közötti területi egyenlőtlenségek csökkentését deklarálja az anyag, másrészt fontos feladat annak megoldása, hogy a közoktatás különböző szintű területi szervei (többcélú kistérségi társulások, megyei pedagógiai szakmai és szakszolgálati intézmények) hatékonyabban tudjanak együtt dolgozni a pedagógiai szolgáltatások területén. Tehát a területi diszparitások és a térségi kooperációk kapnak kiemelt szerepet a jövőképben.

A *célképzést meghatározó alapelvek és prioritások* esetében világosan kimondja a stratégia, hogy ezek meghatározása térségi szemléleten alapul. A stratégia alapelve világosan utal a területi szempontokra: „annak érdekében, hogy a célkitűzések és azok elérését szolgáló programok adekvát módon illeszkedjenek a régió gazdasági és társadalmi viszonyaihoz, az oktatási rendszer fejlesztését, a település, a terület és térségfejlesztés szerves részeként kell értelmezni” (ÉMKFS 64.o).

Az *általános stratégia célok* szintjén a területiség összekapcsolódik a gazdaság, a munkaerő-piac és a regionális versenyképesség javításával, amelyben kulcsszerepe van az oktatási rendszernek. Konkrétabban ez úgy fogalmazódik meg, hogy a közoktatás járuljon hozzá a leszakadó, stagnáló térségek felzárkóztatásához. Kiemelt cél a hátrányos helyzetű kistérségek és az itt működő gazdasági szereplők versenyképességének fokozása, a foglalkoztatást bővítő befektetések feltételrendszerének javítása. A humán erőforrás fejlesztés lehet az alapja a regionális identitástudat erősítésének. Egyrészt a leszakadó, stagnáló területek kapnak fókuszot, másrészt a területi identitás formálása a humán erőforrás fejlesztés révén.

Érdekes módon a stratégiában megfogalmazott öt *konkrét célkitűzés* esetében már nem ilyen dominánsak a területi szempontok. Kizárólag az ötödik célkitűzés esetében szerepelnek olyan konkrét utalások, amelyek figyelembe veszik a térség-specifikusságot is. Ez a célkitűzés a közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztéséről szól. Ezen a ponton négy megállapítás is tartalmaz világos területi szempontokat:

- a közoktatás irányítási rendszerének felülvizsgálatát az összes területi szinten el kell végezni
- valamennyi település számára biztosítani kell a minőségi oktatáshoz való hozzáférést
- a helyi és kistérségi közoktatás-irányítást összhangba kell hozni a megyei és regionális tervekben foglaltakkal
- a minőségbiztosítás és minőségirányítás szakmai támogató szolgáltatásának kiépítése regionális szinten történjen meg.

A célkitűzésekhez rendelt *konkrét fejlesztési feladatok* esetében szinte mindegyik elem tartalmaz területi szempontokat is. Az egész életen át tartó tanulás megalapozása kulcskompetenciák révén témájú feladat esetében a módszertani bázisintézmények hálózata regionális szinten kellene, hogy szerveződjön, míg a pedagógusok továbbképzése kistérségi szintű szervezéssel történne. A második feladat az oktatási esélyegyenlőség mérséklésével függ össze. A regionális és kistérségi hátránykompenzációt elősegítő hálózati programok kialakításának megalapozása egy heterogén együttműködő partneri kör bevonásával (OKÉV, önkormányzatok, szakmai szervezetek, szakmai szolgáltatók stb.) történne. Kistérségenként legalább egy olyan képzőhely működtetése szükséges, ahol biztosítható a 8 osztályos végzettséggel nem rendelkezők oktatása, fejlesztése, pedagógiai – szükség szerint pszichológiai – támogatása. A fejlesztési feladat output indikátorai között is megjelennek területiségre utaló elemek: térségi tervezést támogató adatbázis kialakítása, megyei és kistérségi fejlesztési tervek módosítása és a regionális megközelítés megjelenítése. A harmadik feladat az oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének fejlesztése, ahol egyrészt a fejlesztés koordinációjában kap szerepet a területiség (egyes területi szintek eltérő közoktatási intézményi szintet koordinálnak), valamint az infrastruktúra térképet regionális léptékben kellene elkészíteni, a szolgáltatások elérést segítő közlekedési eszközpark fejlesztése kistérségi szinten történhetne meg, míg a pedagógiai szakmai szolgáltatások és szakszolgálati feladatellátások mobilitását szolgáló eszközfejlesztés regionális koordinációban valósulhatna meg. A lényeg tehát a koordinációs és a területi szerveződési szintek összekapcsolása és megfelelő munkamegosztásuk kialakítása. Végül az ötödik feladat a közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztésével foglalkozik. Itt a korábban említett különböző területi szinteken készített fejlesztési és intézkedési tervek összehangolásán és egységes monitoringján túl új elemnek minősül az ezekhez szükséges „egységesen értelmezhető és elemezhető” térségi adatbázisok létrehozásának a szükségesége és egy regionális szintű fejlesztési és feladatellátási információs rendszer kialakítása. A közoktatási témakörönként megvizsgált térség-specifikusság összefoglaló segédtablája a *1. mellékletben* található.

Összesen 42 fejlesztési téma, terület azonosítható be a stratégiában. A térség-specifikusság feltárásához négy fokozati lépcsőt alakítottunk ki, amelyben az üres szlogenszerű megjelenítéstől, az országos oktatáspolitikai mechanikus leképezésén keresztül, a térségi dimenzió kizárólag mennyiségi vonatkozású használatán át a térségi dimenzió problémaorientált kezeléséig terjedt utalva a területi/térségi szempontok figyelembevételének és beépítésének a komolyságára. A 42-ből 17 témakörnél a térségi szempontok megjelenítés üres, szlogenszerű, nem tartalmaz konkrétumokat. Színén 17 darab fejlesztési irány esetében pedig az országos oktatáspolitikai mechanikus leképezéseként van jelen a területiség. Három fejlesztési iránynál már konkrétan megjelenik a területi dimenzió, vonatkozás, de csak mennyiségi alapon, és összesen csak öt olyan fejlesztési terület azonosítható be, ahol problémaorientáltan kezelik a térbeliséget, területiséget. Ezek egytől-egyig intézmény, szervezet, hálózat, vagy infrastruktúra fejlesztéseket jelentenek.

A *közoktatás-fejlesztés támogató alrendszerének fejlesztésével* foglalkozó fejezetben szintén több ponton is előkerülnek a térség-specifikusság jelei és a területi szempontok preferálá-

sának nyomai. A stratégia kimondja, hogy az információs és kutatási tevékenységek igazodjanak a regionális és térségi sajátosságokhoz. Támogatni kell az oktatás térségi jellegű tervezését, hálózati programok kidolgozását. A pedagógiai fejlesztő programokat régiós szinten kellene összehangolni, de a kistérségek bevonásával. A közoktatás-fejlesztési kutatási témák tematizálása, kutatási szintjeinek „belövése” szintén területi szempontokat követ, különösen a kistérségi diszparitások miatt. A fő kutatási területek régióspecifikus problémák megoldásához lettek kialakítva a stratégiában. Az alrendszer fontos része a pedagógusképzés és továbbképzés intézményhálózata és szolgáltatási rendszere. Itt két ponton jelennek meg területi szempontok. Egyrészt a régió pedagógiai intézeteinek vezetői hoznák létre az „intézményvezetők tanácsát” a feladatok együttműködésen alapuló régiós szintű koordinálása és megvalósulása érdekében. Másrészt olyan regionális központokat kell kialakítani, amelyek a pedagógusképzés, továbbképzés, annak kutatását, a közoktatás és a szakképzés fejlesztését fogná össze. A szakmai szolgáltatások fejlesztése pedig egy három szintű modellre épülne, amely egyértelműen területi elv alapján épülne fel és funkcionálna (régiós szint, körzetközponti szint, kistérségi szint). A stratégia mind a pedagógiai szakszolgálat, mind a pedagógiai szakmai szolgáltatások fejlesztési komponenseit ebben a hármas területi keretben felosztva közli egymástól világosan elhatárolva a kistérség, a megye és a régió szintjét és releváns fejlesztési specifikumait. A közoktatási mérési és értékelési kérdések kapcsán felmerülő feladatok, fejlesztési irányok szintén területi alapon, régiós és körzetközponti felosztásban vannak meghatározva.

Összességében a stratégia térség-specifikussága, a területi szempontok érvényesítése kellően világosan és összetetten megjelenik és következetesen végig is vonul a teljes anyagon. A problémák, a hátrányok, egyáltalán a tények, a prioritások és a feladatok, ezek háttérben álló szervezeti és funkcionális alrendszerek szintjén kezelt fejlesztési törekvések bemutatása során majdnem minden esetben előkerülnek a régió vagy térség specifikus aspektusok, a koordináció és a fejlesztés területi munkamegosztásban megvalósuló modellje illetve a területi kooperáció lehetősége és szükségessége a racionalizált, hatékony vagy takarékos megoldások érdekében.

2.3. A társadalmi-gazdasági igények és szükségletek megjelenése a közoktatás-fejlesztési stratégiában

Áttekintve a stratégia egészét megállapítható, hogy az anyag messzemenőig megjeleníti a regionális társadalmi-gazdasági igényeket és szükségleteket, a fejlesztés kiindulópontjának tekinti azokat, sőt a közoktatás-fejlesztési célok és tevékenységek definiálása is ezek alapján történt meg. Jól szemlélteti ezt a 2.6. fejezetben részletesebben is bemutatásra kerülő tényeken alapuló policy-formálás módszerének alkalmazása, illetve a helyzetelemzés és SWOT elemzés során előhívott kérdések, problémák végigvezetése a koncepcionális részekben. Elsődlegesen hosszabb távú, a régió versenyképességének és társadalmi életminőségének alapjait megváltoztató stratégiai elemek kerültek a fókuszpontba, és a regionális beágyazottság a térségi korlátok és lehetőségek figyelembe vételével biztosított. A fő következtetéseket alátámasztó konkrét információk bemutatása úgy történik meg ebben az alfejezetben, hogy igazodva a gazdasági-társadalmi igények és szükségletek kérdésköréhez a két nagy alrendszerrel való kapcsolat feltárásán keresztül tárulnak fel a fent megadott értékelés mögötti érvek.

Az első kézenfekvő megjelenési pont a stratégiában már a *vezetői összefoglalóban* szerepel. Rögzítésre kerülnek azok a regionális egyedi karakterisztikus jegyek, amelyek a közoktatás-fejlesztésben „egy régió specifikusabb cél- és támogatási rendszer” kialakítását indokolják. Ezek a jegyek egytől-egyig a térség adott gazdasági és társadalmi problémáival függenek össze és azokkal a szükségletekkel, amelyekkel a két alrendszer jellemezhető a versenyképess-

ség és a társadalmi fejlődés (felzárkózás) vonatkozásában. A humán fejlettségi indexben, a régió társadalmi szerkezetében, a hátrányos helyzetű rétegek arányában, a munkaerő-piac állapotában és a termelékenységben, a településszerkezetben egyértelműen az egyik legkedvezőtlenebb adottságú térségnek tekinthető a régió. Ezek tehát a kiindulópontok, és azok a problémák, amelyek megoldásához közvetlenül vagy közvetetten a közoktatás fejlesztésének is hozzá kell járulnia.

A stratégia „*tényállapot elemzése*” szintén jól tükrözi a vizsgált szempontok középpontba helyezését. A négy alfejezet közül három társadalmi és gazdasági problémákkal foglalkozik. Külön kiemelendő, hogy a gazdaság és munkaerőpiac, illetve a társadalmi szerkezet külön részeket alkot. A stratégiában a célképzést meghatározó *alapelvek és prioritások* között pedig első helyen szerepel a társadalmi-gazdasági igényekhez való rugalmas alkalmazkodás elősegítése.

1) Első lépésben vizsgáljuk meg az *oktatás és gazdaság kapcsolatának* felfogását a stratégiában. A stratégia „súlyponti problémakörnek” tekinti a gazdaság és a képzés kapcsolatát egy nagy mértékű munkanélküliséggel rendelkező régióban. A két szektor közti *kapcsolódási pont* a munkaerőpiac, és a munkanélküliség, amelynek legfőbb okaként az egyik oldalon a „munkahelyteremtő tőke” hiánya, míg a másik oldalon az oktatási rendszer kínálatának gazdasági igényektől függetlenedő szerkezete van megnevezve. Tehát a két rendszer stratégiaiilag kiemelt kapcsolódási pontja a munkaerő-kereslet és a képzési kínálat piaci rendszere (annak összehangolása) lehetne. A kapcsolódás másik lényegi komponense az, hogy kiugróan magas a térségben a pályakezdő munkanélküliek aránya (10%), és az országban regisztrált pályakezdő munkanélküliek 25%-a az Észak-magyarországi régióban található. Ezért kimondottan nagy hangsúlyt kell helyezni a képzési és a munkahely kínálati preferenciák megismerésére és hatékony összehangolására. Az oktatás és gazdaság kapcsolatának fontosságát a helyzetelemzés is tükrözi. Ez az alfejezet az egyik legrészletesebben alátámasztott a tények és trendek szempontjából, több részterület világos megkülönböztetése révén: általános gazdasági helyzet, gazdasági és szakképzési szerkezet, foglalkoztatottság, munkanélküliség, „humán képzettség”.

A *SWOT elemzés* közel kétszáz megállapításának nagy része viszont nem kapcsolódik a gazdasági kérdésekhez sem a lehetőségek, sem a gyengeségek, és csak elvétve az erősségek és veszélyforrások kapcsán. Meglepő módon, ha áttekintjük a regionális és kistérségi szinten felsorolt tényezőket mindössze két utalás vonatkozik közvetlenül a két szféra összefonódásával, kapcsolatával összefüggő jellemzőre. Az erősségek között szerepel a szakképzés munkaerőpiac felé fordulása, a kereslet és kínálat összehangolásának megkezdése. A veszélyforrások között pedig egyszerűen csak az szerepel, hogy a munkahelyek hiánya probléma lehet.

A *jövőkép* esetében a gazdasági összefüggések a szükségletek-igények vonatkozásában úgy jelennek meg, hogy a közoktatás-fejlesztés révén megalapozódnak az egész életen át tartó tanulás kulcskompetenciái (tágabb, közvetettebb kapcsolat nyoma), és hogy javul a hátrányos helyzetű tanulók iskolázottsága, szakmaszerzési lehetősége és ezzel együtt munkaerő-piaci integrációs esélye (direkt és rövidebb távú kapcsolat nyoma). A két szféra relációja tehát egyszerre mutat direkt és indirekt, rövidebb és hosszabb távú összefonódásokra utaló célkitűzéseket.

A stratégia *prioritás-rendszerében* több olyan tényező is szerepel, amely a két szféra együttműködésével és összehangolásával érhető csak el:

- az oktatás, az emberi erőforrások fejlesztése a régió versenyképességének javítása szempontjából meghatározó tényező (tág, közvetett, hosszabb távú kapcsolat)
- az élethosszig tartó tanulásban résztvevők arányának növelése (tág, közvetett, hosszabb távú kapcsolat)

- a humán erőforrások alkalmazkodó képességének javítása, a munkaerő-piaci elhelyezkedés sikerességének növelése (tágabb, de közvetlenebb, rövidebb távú kapcsolat)
- az oktatási és képzési rendszerek szerepének erősítése az innovációs potenciál növelésében (tág, közvetett, hosszabb távú kapcsolat)

Prioritás szinten inkább a hosszú távú kapcsolódási pontok beazonosítása és rangsorolása történt meg, a két szféra kölcsönös egymásra utaltságának hangsúlyozása révén. Röviden a sikeresen felzárkózó, fejlődő és versenyképes pályára álló innovatív regionális gazdaság megvalósítása elképzelhetetlen a közoktatás fejlesztése nélkül (a LLL, a kulcskompetenciák, egyéni kezdeményező készség és alkalmazkodás stb. révén).

Az *általános célmeghatározás* szintjén inkább a gazdasági igények és szükségletek dominálnak szemben a társadalmiakkal, vagy olyanok, amelyek integrált jellegük miatt érintik mindkettőt. A fejezet első mondata egyértelműen kiemeli, hogy a közoktatás szerepe a régió gazdaságának versenyképességéhez való hozzájárulásban és a leszakadó, stagnáló térségek felzárkóztatásában ragadható meg. Összességében a célrendszerben dominálnak a gazdasági, munkaerő-piaci, illetve integrációs és mobilizációs indíttatású elemek (esélyjavítás, pályatoronnyozás, szakképzés, szakemberek és pályakezdeők megtartása). A *konkrét célok* definiálása során viszont már a társadalmi-gazdasági szükségletek főként csak az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztésekor jelennek meg. A másik négy régiós cél esetében nincsenek konkrét utalások a gazdasági vonatkozásokra.

A *konkrét fejlesztési feladatok* meghatározásakor szintén nem kapnak kellő hangsúlyt a gazdasági szükségletek, az öt feladatkör közül csak a másodikban, az oktatási esélyegyenlőtlenségek mérséklése, a minőségi oktatáshoz való hozzáférés javítása kapcsán történik konkrét utalás a két szféra igényeinek összehangolására (oktatási, képzési, foglalkoztatási és vállalkozásfejlesztési programok összekapcsolása, illetve a szakiskolai képzés modernizációja a gazdasági versenyképesség érdekében kardinális kérdés).

2) *A társadalom formálásában, fejlesztésében, az életesélyek javításában játszott szerepe a közoktatásnak* szintén kiemelt jelentőséget kap a stratégiában a korábban hivatkozott szociális problémák miatt. A régió az egyik legrosszabb társadalmi helyzetű térsége az országnak, így az itt felmerülő szükségletek és igények szintén kardinálisak mivel a hátrányos helyzet és a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének egyik, ha nem legfontosabb intézménye az oktatás. A régió közoktatási stratégiaalkotási folyamatában kiemelt jelentőséget kaptak a társadalmi kérdések és szempontok, mivel a régió szociális szempontok tekintetében „nagyon heterogén összetételű, érzékeny” térség. A helyzetelemzés során ennek következtében a társadalmi szerkezet, a roma lakosság helyzete, a segélyezettek és az eltartottak, a hátrányos helyzetűek jellemzői kerültek a középpontba. A helyzetelemző rész ennek tükrében olyan tényeket és folyamatokat mutat be, amelyek megállítása, megfordítása során a közoktatásra komoly feladat hárul. Sőt ezek a jelenségek oktatás-társadalom kapcsolatának olyan determináló tényezői, amelyek kihatnak a célrendszerre is.

A *SWOT elemzésben* az oktatás és a társadalom kapcsolata már részletesebben megjelenik, mint a gazdaság és az oktatás viszonya (4. táblázat), noha a felsorolt tényezők vagy túl általánosak vagy egy-egy kérdéskört járják körbe a négy dimenzióban.

4. táblázat Oktatás és társadalom kapcsolata a SWOT elemzésben

Erősség	– Nyitottság, szülők bevonása – Egyéni fejlesztések, speciális igények kielégítése
Lehetőség	– Szülői szervezetek hatékony együttműködése
Gyengeség	– Nem megfelelő szocializációs tevékenység – Csökkenő gyermeklétszám – Esélyhátrányok újratemelődése – Szülői együttműködés gyengülése
Veszélyforrás	– A halmozottan hátrányos helyzetűek bővülő újratemelődése – Tanult rétegek elvándorlása – Szociális problémák fokozódása

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), saját összeállítás

Az erősségek és lehetőségek között az egyik kézenfekvő kapcsolódási sík az oktatás nyitása a társadalom, és különösen a család irányába (akár a gyermek akár az iskola vonatkozásában). A másik az egyéni speciális igények jobb és összetettebb figyelembe vétele, amely szintén komolyan átformálhatja a családi szocializációs kereteket és ezen keresztül a társadalom egészét is. A gyengeségek és veszélyforrások érintik ezeket a kérdéseket is ellentétes előjellel, de demográfiai folyamatok, térbeli és társadalmi mobilizációs mechanizmusok, illetve a társadalmi egyenlőtlenségek újratemelődését biztosító szisztémák is előbukkannak.

A *jövőkép* megfogalmazásakor a két szféra kapcsolata a hátrányos helyzetű, elsődlegesen roma lakosság gyermekeinek esélyei, hátránykompenzációja és integrációja kérdésében bukkan elő. Ahogy a gazdaság-oktatás relációjában a versenyképesség és a területi egyenlőtlenségek felszámolása volt a kulcselem, addig a társadalom-oktatás relációjában az esélyteremtés, kompenzáció és integráció a középpontba tolt idea és vízió. Ez a vonal megy végig a prioritások-alapelvek, konkrét célok és fejlesztési feladatok részeken is:

- „Olyan komplex programokat és ezeken keresztül olyan folyamatokat lehet és kell beindítani, amelyek hozzájárulnak a halmozottan hátrányos helyzetűek bővített újratemelődéseinek megállításhoz, a szegregáció folyamatos felszámolásához”
- Egyenlőtlenségek mérséklése: integráció elősegítése (különböző képességű kulturális identitású és felkészültségű tanulók együttnevelésének biztosítása)
- A jelenleg elkülönülten nevelt sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók nevelését-oktatását folyamatosan, a normál tantervű intézményekben, osztályokban kell megvalósítani, de ha szakmailag indokolt, fenn kell tartani az önálló gyógypedagógiai intézményeket (intézeteket) is
- az oktatás és képzés feladata a tudásalapú társadalommá fejlődésben (annak formálásában) az alapkészségek és kulcskompetenciák kialakításán keresztül válik fontossá
- csökkenteni kell az oktatási rendszer társadalmi státuszt és egyenlőtlenségeket reprodukáló és fenntartó jellegét, illetve az „elkülönítés, a zárt tanulási utak” gyakorlatát a roma, illetve a sajátos nevelési igényű tanulók esetében.

2.4. A közoktatás és más közszolgáltatások kapcsolata a régió közoktatás-fejlesztési stratégiájában

A közoktatás és más közszolgáltatások kapcsolatának megjelenése a stratégiában az alábbi szférák esetében lett vizsgálva: fenntartók, felsőoktatás, egészségügy, szociális szféra, művelődés, felnőttoktatás, civil szféra. Amíg a gazdasági-társadalmi szükségletek és igények következetesen végigvonulnak az anyagon a stratégiaalkotás összes komponensét érintve, addig

a közszolgáltatások helye, szerepe és bekapcsolódása a közoktatás-fejlesztésbe már nem ilyen egyértelműen és alaposan dokumentált.

A *helyzetelemzés és a SWOT elemzés* is egyetlennül, de főként hiányosan foglalkozik a közszolgáltatásokkal. A regionális sajátosságokkal foglalkozó négy helyzetelemző alfejezete elsődlegesen az átfogóbb demográfiai, társadalmi és gazdasági adottságokra, folyamatokra és prognózisokra fókuszál. A SWOT elemzésben a felsorolt szférák közül csak háromra történik közvetlen utalás (5. táblázat). A legtöbb megállapítás értelem szerűen a fenntartókra utal, és pozitív oldalról az intézményekhez való ragaszkodásukat, az együttműködési szándék lehetőségét említik az anyagban. A gyengeségek és lehetőségek kapcsán a finanszírozási problémák, a forráshiány, a kooperációs készség gyengesége, a problémakezelő képesség hiánya, illetve a stratégiai szemlélet hiánya jelenik meg az elemzésben az oktatási intézmények és fenntartóik relációjában. Ezen kívül még a szociális szférával való kapcsolatokra és a civil szféra szerepére utal a SWOT de csak általánosságok szintjén (pl. be kell vonni őket a programokba, romlani a szociális helyzetmutatók stb). A felsőoktatás, az egészségügy, a művelődés és a felnőttoktatás nyomai nem találhatók a SWOT elemzésben.

5. táblázat A közoktatás és közszolgáltatások összefüggésére utaló elemek a SWOT elemzésben

<i>Fenntartók</i>	E	– Ragaszkodás az intézményekhez
	L	– Együttműködési szándék és kényszer
		– Fokozottabb ellenőrzés motiváló hatása
	GY	– Finanszírozási hiány, forráshiány
		– Együttműködés hiánya
		– Gyenge problémakezelő képesség
		– Rendszer és stratégiai szemlélet hiánya
	V	– Intézmények összevonása
<i>Felsőoktatás</i>	E	
	L	
	GY	
	V	
<i>Egészségügy</i>	E	
	L	
	GY	
	V	
<i>Szociális szféra</i>	E	– Szociális érzékenység
	L	
	GY	
	V	– Családok egyre romló helyzete – Hátrányos helyzetű gyerekek számának növekedése
<i>Művelődés</i>	E	
	L	
	GY	
	V	
<i>Felnőttoktatás</i>	E	
	L	
	GY	
	V	
<i>Civil szféra</i>	E	
	L	– Civil szféra bevonása a programokba
	GY	
	V	

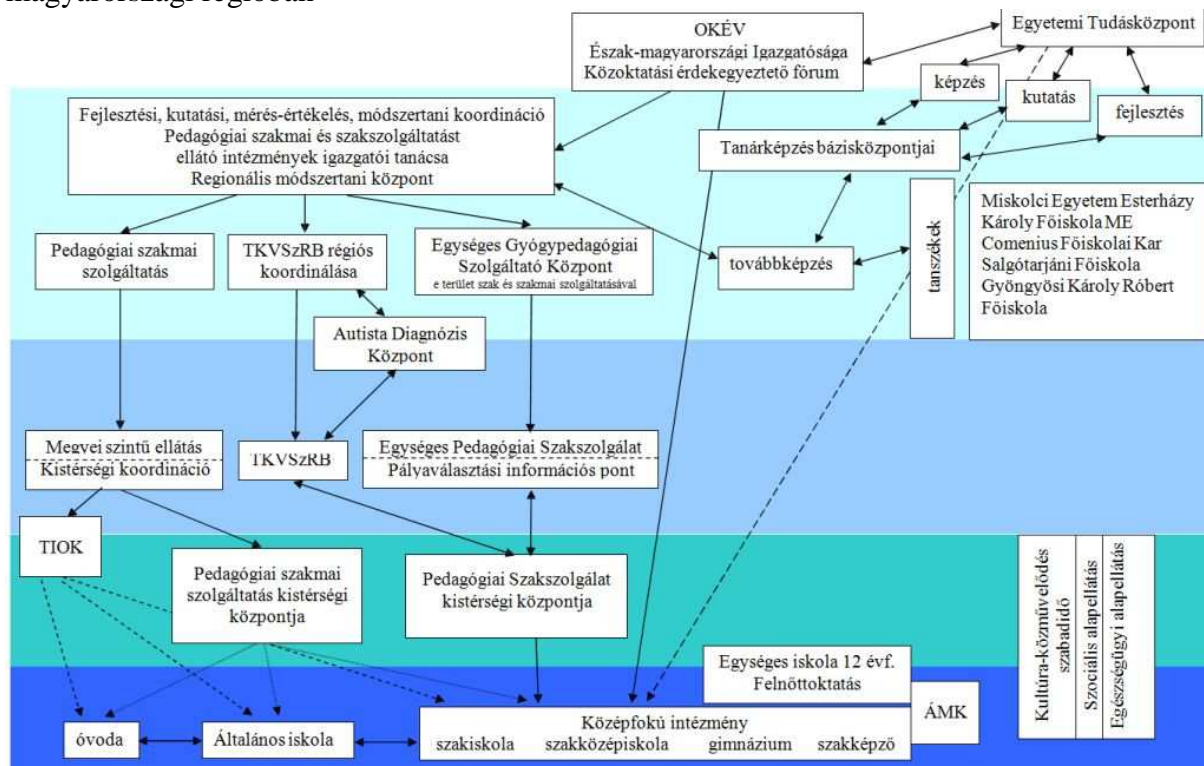
Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), saját összeállítás

Egységes közszolgáltatási gondolkodás jelei néhány ponton megjelennek az anyagban, de elsődlegesen a különböző szektorok fejlesztési programjainak összehangolása szlogenjével. Első nyoma a regionális közoktatás-fejlesztési célokat bemutató fejezet célképzést meghatározó általános alapelvekkel foglalkozó részében figyelhető meg a kérdéskörnek. Az anyag

deklarálja, hogy olyan komplex programokat és folyamatokat kell és lehet beindítani, amelyek hozzájárulnak a halmozottan hátrányos helyzetűek újratermelődésének megállításához, a szegregációs folyamat felszámolásához. Viszont az ennek megvalósítását szolgáló szervezeti struktúrákban össze kell kapcsolódnia a művelődési, foglalkoztatási, egészségügyi és szociálpolitikai programoknak. Az alapelv üzenete világos: a régióban a közszolgáltatások összehangolása, egységesítése a társadalmi problémák által diktált keretek között lennének elképzelhetőek. Az oktatási esélyegyenlőtlenségek mérséklése kapcsán is történik utalás, de elsődlegesen az egyes szférák programjainak összehangolása fogalmazódik meg a stratégiában. A regionális stratégia megvalósulását szolgáló konkrét feladatok között szereplő egész életen át tartó tanulás megalapozása tárgyú feladat során is utal az anyag a program humán erőforrásainak fejlesztése kapcsán a „pedagógusok, népművelők, pedagógiai szakértők, támogató szakemberek (civil szervezetek) tevékenységének összehangolására. A közoktatás-fejlesztés támogató alrendszerének fejlesztése kapcsán is megjelenik ez az egységesítés, összehangolás, mivel a közoktatás regionális fejlesztési programja komplex módon valósul meg, és indokolt kialakítani azokat a „szervezeti és tartalmi együttműködési formákat”, amelyek lehetővé teszik a program- és projekt koncentrációt, és kiküszöbölik az indokolatlan, párhuzamos fejlesztéseket. Ugyan csak zárójelben szerepel, de az összehangolás kiterjed a szociális területre, a munkaügyre, a foglalkoztatás és a kultúra-közművelődés területére.

A közoktatási vertikumon belüli, illetve a közoktatás fenntartók közötti viszonyokra vonatkozó utalások nem jelennek meg önálló elemeként az anyagban, elvéve bukkanhatunk nem kellően kifejtett, részletezett utalásokra, mint például az oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javításával összefüggő célkitűzéseket bemutató alfejezetben szereplő specifikus cél: „a feladatellátás szervezeti, tartalmi, hatékonysági és infrastrukturális fejlesztésének egységes rendszerbe foglalása”. Ez mindenképpen a közoktatási vertikumon belüli kapcsolatok, információáramlás integrációjára, összehangolására utal, de nem világos a formája és tartalma a stratégiában. Vagy egy másik hasonló megfogalmazás a közoktatás hatékonyságának és minőségének fejlesztése kapcsán jelenik meg, ahol úgy fogalmaz a stratégia, hogy a közoktatás irányítási rendszerének helyi, kistérségi és megyei, regionális felülvizsgálatával új, a tervezési-fejlesztési követelményeknek megfelelő struktúrát kell kialakítani, beleértve a nem állami, nem önkormányzati fenntartókat is. Az információs bázisok összekapcsolása, a hozzáférés bővítése közvetetten szintén az ilyen belső kapcsolatok erősödésére utaló célkitűzés (regionális közoktatási-feladatellátási és fejlesztést támogató információs rendszer létrehozása). A közoktatás-fejlesztés támogató alrendszerének fejlesztése kapcsán pedig az fogalmazódik meg az anyagban, hogy szorgalmazni kell az iskolafenntartók együttműködését a kötelező iskoláztatás minél magasabb szinten történő megvalósítása érdekében. A nevelési-oktatási-pedagógiai szolgáltatásokat ellátó intézmények rendszerét, azok kapcsolatát és vertikumát a fejlesztési stratégiában felvázolták (1. ábra).

1. ábra Nevelési, oktatási, pedagógiai szolgáltatásokat ellátó intézmények rendszere az Észak-magyarországi régióban

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), 108.o.

A felsőoktatás és a felnőttképzés kapcsolata a közoktatással világosan definiálva van a stratégia általános alapelvei között a második helyen említve, utalva a fontosságára: a nevelés az oktatás „egységes rendszert képez”, ahol a közoktatás, a szakképzés, a felsőoktatás és a felnőttképzés tartalmaz ugyan egyedi specifikációkat, de a fejlesztés „egymásra épülő - visszaható szinergikus struktúrában” valósítható meg. A problémát az jelenti, hogy a felnőttképzésre nincs több konkrét utalás az anyagban. A felsőoktatás és a közoktatás kapcsolódási pontjai a legélesebben a regionális információs és kutatási tevékenységet bemutató fejezetben tűnnek elő. Egyrészt megfogalmazódik az a cél, hogy erősíteni kell a kapcsolatot a szakképző intézmények, felsőoktatási intézmények és a gazdasági szervezetek között (Szakképzési Koordinátori Rendszer). Az információs és kutatási tevékenységek kapcsán jelennek meg konkrétabban az anyagban a felsőoktatási intézmények és kutatóhelyek, annak kapcsán, hogy nem reagálnak megfelelően a gazdaság megváltozott igényeire és nem fektetnek hangsúlyt a képességfejlesztésre, a gyakorlati tapasztalatok megszerzésére. A humán erőforrás-fejlesztés kiemelt kutatási területein keresztül is megjelenik a közoktatás és a felsőoktatás kapcsolata kihasználva a régióban elsődlegesen a felsőoktatási intézményekhez kötődő kutatási kapacitásokat (pl. humán erőforrás-gazdálkodás, diplomás fiatalok elköltözése, tehetség-felismerés, tehetségmentés, tehetségfejlesztés, intézményrendszer piaci igényekre való reagálásának hibái, lassúsága, hogyan lehet erősíteni a fiatalok vállalkozói szemléletét).

Szociális szféra: a korábban hivatkozott kapcsolódási pontok mellett a szociális kérdések úgy jelennek meg a közoktatási stratégiában, mint társadalmi problémák, amelyek újratemlődését, eszkalálódását részben a közoktatás fejlesztésén keresztül is meg lehet állítani és vissza lehet fordítani. Másrészt az alapkészségek, kulcskompetenciák fejlesztése között is többször szerepel a szociális érzékenység, „szociális-kooperatív képesség” az élethosszig tartó tanulás és a hátránykompenzáció, illetve a szociális életviteli technikák kategóriája a tanárfelkészítő programok esetében. Konkrét kapcsolódási pont egyrészt a fentebb kifejtett közszolgáltatások összehangolásával foglalkozó részben ismertetett néhány célkitűzés, másrészt az

oktatási esélyegyenlőtlenségek mérséklését megcélzó feladat-meghatározások között található egy rövid utalás az iskolai tanulmányokban szociális és más hátrányok miatt alulteljesítő tehetségek felkutatására és fejlesztésére. Tehát a tehetségek felfedezése és támogatása lehet a közös pont a két szféra kapcsolatában bár erre közvetlenül nem utal a stratégia, és nincsen részletesen kidolgozva a gondolat, nincsen egyértelműen „hozzákötve” a szociális ágazathoz.

Egészségügy: a célrendszerben az oktatási esélyegyenlőségek mérséklése témakörben jelenik meg konkrét formában az egészségügyi szféra, mégpedig a specifikus célok között „az egészségileg károsult, fogyatékkal élők speciális fejlesztése témájú specifikus célkitűzésben. Összesen csak nyolc hivatkozás történik a szférára az anyagban, de ebből két esetben csak minőségi mérceként jelenik meg infrastrukturális fejlesztés kapcsán.

Civil szféra: a stratégia jövőképében történik utalás arra, hogy a nevelő-oktató munka hatékonyságának növelésében, a pedagógusok munkájának segítségével érdekelt és érintett civil szervezetek bevonásával eredményesebb lehetne a gyermekek beiskoláztatása. Sokat elárul a szféra reprezentációjáról a stratégiában, hogy mindössze négy alkalommal szerepel a kifejezés a dokumentumban.

2.5. A közoktatási stratégia kapcsolódása a fejlesztés-orientált, komplex regionális tervezéshez

A kapcsolatokat, a harmonizációt, a beépülés nyomait három elemzési síkon érdemes vizsgálni. Először magában a stratégiában keressük a hivatkozásokat és utalásokat. Majd a szakértői interjúk alapján próbáljuk feltárni az összefüggéseket. A legobjektívebb és legsokoldalúbb módszer a harmadik lépésben összehasonlító dokumentum-elemzéssel vizsgálja az érintett anyagokban megfigyelhető párhuzamosságokat több szempont mentén.

Dokumentumon belüli utalások: a stratégia kapcsolódási pontjai más regionális, nemzeti és nemzetközi komplex tervezési keretekhez világosan, ám röviden meg van fogalmazva magában az anyagban (3.2.2. alfejezet A célmeghatározás során figyelembe vett európai és hazai szempontok). Egyrészt az EU Oktatási Minisztereinek Tanácsa által elfogadott közoktatási mérföldkövek lettek figyelembe véve, másrészt a liszaboni célkitűzéseknek megfelelő európai indikatív célok, és az ÚMFT oktatási szakterületet érintő TÁMOP, TIOP és ROP dokumentumok pontjai. A dokumentum nem részletezi az összefüggéseket, de utal rá, hogy a mellékletben további információk találhatóak. A 34. melléklet tartalmazza a pályázati adatokat, amelyek a HEFOP 2.1, ROP 2.3, HEFOP 4.1, HEFOP 3.2, HEFOP 3.1 regionális pályázatok adatait tartalmazzák (intézkedés típusa, pályázó adatai, megítélt támogatás, projekt neve és helye).

Az *interjúk* során világossá vált, hogy egyszerre több síkon is biztosított az egymásba ágyazódása és összekapcsolódása a két tervezési-fejlesztési területnek. Egyrészt kiderült, hogy nagyrészt ugyanazok a személyek készítették a regionális közoktatás-fejlesztési stratégiát, akik az ÉMOP közoktatási részeinek kidolgozásában is részt vettek, hiszen ők rendelkeztek regionális fejlesztési tapasztalatokkal. Másrészt az is fontos integrációs alap, hogy a regionális operatív program tervezési szisztémájára épül a közoktatás-fejlesztési stratégia. Az alapfilozófia az volt, hogy a régiós KFS a térségi OP része, be kell helyezni abba a logikába és rendszerbe, de abban betölt egy speciális funkciót, sajátos egyedi válaszokat adva a közoktatás területén. Tehát a készítők az ÉMOP céljaiból indultak ki, ezt vették alapul, és azt nézték meg, hogy ebben milyen szerepe lehet a közoktatásnak, és ennek eléréséhez mit kellene fejleszteni. Ennek ellenére, vagy éppen pont emiatt a megkérdezett szakértők mindegyike azt nyilatkozta, hogy a közoktatás-fejlesztési célok nem kaptak kellő súlyt a regionális operatív programba, viszonylag kevés a közös terület. A lehetséges okok között a leginkább kézenfekvőnek az tekinthető, hogy az ország ezen régiójának olyan fokú az elmaradottsága, (ahogy

egyik szakértő fogalmazott: „annyi lyukat kell betömni”), hogy nagyobb prioritása van a közlekedés fejlesztésnek, az egészségügyi beruházásoknak és a gazdaságfejlesztésnek. Egy másik lehetséges indok azzal függ össze, hogy nem mernek szembe nézni a valós közoktatási problémákkal az érintettek, nagyon sok partikuláris érdek van a régióban ezen a téren, nem tud a szakma egységes álláspontra jutni, így nem lehet összetettebb fejlesztési elemeket beépíteni az OP-ba.

Az interjúkba reagáltak az ágazati operatív programokkal való kapcsolódási pontokra is a szakemberek. Egyöntetűen azt mondták, hogy az akkor ismert információkat, fejlesztési elképzeléseket figyelembe vették mind a TÁMOP mind a TIOP vonatkozásában a regionális közoktatás-fejlesztési stratégia kialakításakor. Igyekeztek olyan fejlesztési célokat és tevékenységeket megadni, amelyek ezen programokhoz kapcsolódó pályázati forrásokkal valósíthatók meg. A legjobban illeszkedő fejlesztési célok a következők: közoktatás infrastrukturális fejlesztése, térségi feladatellátási intézmények kialakítása, informatikai fejlesztések. Sajnos itt is több olyan rendszerszintű probléma van, amely ezt a harmonizációt, beépülést nehezíti. Elszakadnak a regionális és az ágazati operatív programok egymástól. Nagyon kicsi az átjárhatóság, nincs egységes tervezési elv, nincsenek összekötve a tervezési célkitűzések. Az elbírálati szempontok nagyon összetettek, de nem elsődleges a regionális indokoltság ebben. Szükség lenne a nagyobb párbeszédre az operatív programok között. Jelenleg hiányzik a tervezési-fejlesztési rendszerből az a hivatalos információs kapcsolat, amely becsatornázná a regionális célokat, érdekeket az egyes ágazati programok kapcsán az országos irányítás felé, ez a közoktatás esetében is probléma. Jelenleg informális ráhatások működnek csak. Szakemberek egymáshoz járva próbálnak kijárni dolgokat, regionális érdekeket stb. Hivatalos egyeztetés pedig nincs. Gyakori probléma, hogy olyan területek kapnak támogatást főleg infrastruktúra-fejlesztésre, amelyek intézményei talán már a következő évben be fognak zárni, mert nincs kellő számú gyerek. A pályázati források elosztásánál nem érvényesül a területi szempont és a regionális KFS-ban megjelölt súlypontok sem térnek vissza.

Az érintett *fejlesztési dokumentumok összehasonlító elemzése* is jó alapot nyújt a kapcsolódási pontok feltárásához, a beépülés jeleinek kiderítéséhez, annak a kérdésnek az eldöntéséhez és alátámasztásához, hogy a közoktatási stratégia készítésekor mennyire vették figyelembe a komplex nemzeti és regionális tervezési kereteket. Az egyedüli problémát az jelentette, hogy a közoktatási stratégiában nem szerepelt egy világos és egyértelmű intézkedés/beavatkozás lista, a fejlesztési feladatok rendszerezett felsorolása, pedig ez elengedhetetlen az összehasonlításhoz. Emiatt a 3.4 fejezet átolvasása után magunk állítottuk össze a listát (6. táblázat). A VAN oszlop a kapcsolódási pont létezésére, az AZONOS oszlop annak tartalmi hasonlóságára és komolyságára, mélységére utal az összevetett két dokumentumban megfogalmazottak alapján. Az előfordulásra utaló + jel mellett szereplő számok a vonatkozó dokumentumban megjelenő konkrét elemekre utalnak, tehát például a célkitűzések esetében a regionális közoktatási stratégia első célkitűzése az adott OP adott számú célkitűzésével harmonizál.

Az összesítő táblázat alapján jól látható, hogy az OP-k általános célrendszere, prioritásai és konkrét célkitűzései illetve a regionális közoktatás-fejlesztési stratégia azonos része között nagyfokú a harmonizáció. A legtöbb esetben nem csak arról van szó, hogy van kapcsolódás, hanem azonos tartalommal, ugyan azok a megfogalmazások, címkék jelennek meg a régió közoktatási stratégiájában. Az akciótervek összevetése szintén megerősíti a dokumentumban és a szakértői team által kifejtett szoros kapcsolódás valós nyomait. Majdnem az összes fejlesztési feladathoz hozzárendelhető az ÚMFT vonatkozó forrása. A regionális OP forrásai a 2. és a 3. célkitűzés fejlesztési feladatok megvalósításánál jelennek meg. A két ágazati OP forrásai pedig mind az ötnél annak függvényében, hogy milyen kiírási feltételek szerepelnek bizonyos szakaszolásban. Az első, második és ötödik célkitűzés fejlesztési feladati között nagyon sok a tartalomfejlesztő modul, itt a TÁMOP vonatkozó beavatkozási lehetőségei jelennek meg főleg forrásháttérként összekapcsolódva a TIOP-ban szereplő pedagógia, módszertani

reformokat támogató infrastruktúra fejlesztési lehetőségekkel vagy a hatékony közoktatási IKT infrastruktúra kialakítását szolgáló fejlesztési lehetőségekkel.

6. táblázat A közoktatási stratégia kapcsolódása a fejlesztés-orientált, komplex regionális tervezéshez

<i>ÉMKFS</i>	<i>ROP</i>		<i>TÁMOP</i>		<i>TIOP</i>	
	<i>Van</i>	<i>Azonos</i>	<i>Van</i>	<i>Azonos</i>	<i>Van</i>	<i>Azonos</i>
Általános cél						
A közoktatás járuljon hozzá a régió gazdaságának versenyképességéhez, a leszakadó, stagnáló térségek felzárkóztatásához	+	+	+			
Prioritások						
Oktatási rendszer társadalmi-gazdasági igényekhez való rugalmas alkalmazkodása	+ (4)					
Minőségi oktatáshoz való hozzáférés javítása, esélyteremtés elősegítése	+ (4)		+ (3)	+	+ (1)	
Oktatás és képzés eredményességének és hatékonyságának növelése	+ (4)		+ (3)	+	+ (1)	
Oktatási és képzési rendszerek szerepének erősítése						
Specifikus célkitűzések						
Egész életen át tartó tanulás megalapozása			+ (4)	+		
Oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatáshoz való hozzáférés	+ (4)	+	+ (6)		+ (1)	+
Oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása					+ (1)	
Információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban	+ (5)				+ (1)	
A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése					+ (2)	+
Fejlesztési feladatok						
<i>1. Egész életen át tartó tanulás megalapozása</i>						
oktatáshoz, információkhoz való hozzáférés technikai feltételeinek fejlesztése, információs bázisok összekapcsolása			3.1.2		1.1.1	
módszertani bázisintézmények regionális hálózatának kialakítása			3.2.2			
jó gyakorlatok összegyűjtése, közzététele			3.2.1		1.1.2	
életvezetési ismeretek program kidolgozása						
pedagógusok továbbképzése (kistérségi szintű szervezéssel)			3.1.5			
oktatáshoz kapcsolódó szakemberek tevékenységének összehangolása			3.1.8			
<i>2. Oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatáshoz való hozzáférés</i>						
regionális és kistérségi hátránykompenzációt elősegítő hálózati programokhoz szükséges adatbázis, helyzetkép			3.1.2			
szükségletalapú és orientációs szolgáltatási hálózat kialakítása			3.2.2			
a hátrányos helyzetű tanulókat nagy számban oktató szakiskolai hálózat modernizációja	4.3.1		3.2.2 3.3 3.4		1.1.2	
12 évfolyamos komprehenzív iskola az elmaradott, alacsony humán potenciállal rendelkező térségekben, megyénként legalább 1 db	4.3.1		3.3		1.1.2	
8 osztályos végzettséggel nem rendelkezők képzőhelye kistérségenként teljes körű akadálymentesítés	4.3.1		3.3		1.1.2	
a roma hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja	4.2.2		3.3 3.4		1.1.1	
iskolai tanulmányokban szociális és más hátrányok miatt alulteljesítő tehetségigére-			3.4.3			

tek felkutatása						
<i>3. Oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása</i>						
a régió közoktatásának infrastrukturális térképének elkészítése			3.1.8			
formális és funkcionális kapacitás kimutató			3.1.8			
kihasználtsági mutatók elkészítése			3.1.8			
műszaki és funkcionális állapot-elemzés készítése			3.1.8			
iskolaépületek komfortosítása, fenntartásuk gazdaságossá tétele	4.3.1					
kollégiumok korszerűsítése	4.3.1					
szemléltető eszközpark bővítése					1.1.2	
informatikai eszközök fejlesztése	4.3.1				1.1.1/2	
művészeti oktatást végző intézmények eszközállományának felújítása, bővítése					1.1.1/2	
közlekedési eszközpark kistérségi szintű fejlesztése (iskolabusz-hálózat)						
<i>4. Információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban</i>						
IKT eszközpark folyamatos fejlesztése					1.1.1/2	
intézményközi kompatibilitás követelményeinek megfelelő fejlesztés, rendszerépítés					1.1.1	
tanulói, pedagógusi hozzáférés lehetőségeinek bővítése					1.1.1	
Sulinet Digitális Adatbázis használatához szükséges feltételek megteremtése						
legális szoftverek beszerzése					1.1.1/2	
digitális tartalmak beszerzése, adaptálása, fejlesztése			3.1			
helyi fejlesztések tartalmi és funkcionális kombinációja (iskola-könyvtár-teleház)			3.2			
tanári továbbképzési programok			3.1.5			
jó gyakorlatok bemutatása és elérhetővé tétele a szakmai szolgáltatásokon keresztül						
módszertani bázisintézmények bevonása a gyakorlati képzésbe						
<i>5. A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése</i>						
települési-kistérségi-megyei és regionális fejlesztési tervek összehangolása			3.2.1			
egységes regionális szintű adatbázisok létrehozása			3.2			
regionális közoktatási-feladatellátási és fejlesztési támogató információs rendszer létrehozása			3.2.10			
az új típusú irányítási rendszer kialakításához szükséges szakmai konszenzus megteremtése			3.2			
közoktatási intézmények minőségirányítási programjainak megvalósításához szakmai támogatás			3.1.8			
különböző szintű közoktatás-fejlesztési tervek egységes monitoringja			3.1.8			
minőségirányítást, hatékonyságjavítást segítő minősített szakértő hálózat felállítása			3.2.2			

Forrás: vonatkozó OP-k dokumentuma és akciótervei

Korábban ugyan már utaltunk rá, de itt ismét szeretnénk kihangsúlyozni a szakértői interjúk azon fontos eredményét, ami nem látszik egy ilyen fejlesztési dokumentumokat elemző összesítő táblázatból, de nagyon lényeges a kapcsolódás, integráció, beépülés kérdésköre szempontjából. Nem elég a két fejlesztési irány és szint összekapcsolódásának az ilyen jellegű

vizsgálata, és hiába rajzolódik ki egy olyan kép, amiben nagyfokú a harmonizáció, ha az ágazati operatív programokban a pályázatok kiírásakor és elbírálásakor nem jelennek meg a régió-specifikus kérdések és a területi szempontok. Nevezetesen amennyiben nem azok a térségek, települések a sikeres pályázók az ÚMFT forrásai esetén, amelyek a regionális közoktatás-fejlesztés során végzett területi elvű, települési vagy kistérségi eltéréseket, egyenlőtlenségeket is figyelembe vevő háttérelmések alapján a leginkább rászoruló és szakmailag is indokoltak, akkor nem beszélhetünk hatékony forráselosztásról és felhasználásról, és nem beszélhetünk a regionális közoktatás-fejlesztési célok megvalósulásáról sem az infrastruktúra sem a tartalomfejlesztő intézkedések esetében. Ez a probléma pedig addig nem oldódik meg, amíg vagy nem lesz szorosabb kooperáció és kommunikáció az egyes OP-k és szektorális fejlesztési anyagok között, vagy amíg nem történik meg ezen források régiós decentralizálása.

2.6. A tényeken alapuló policy-formálás nyomainak megjelenése a közoktatási stratégiában

A stratégia nagyon komoly mennyiségű és összetettségű empirikus adathalmazra épül. Az alkalmazott információs háttér, annak használata jól láthatóan azt a célt szolgálja, hogy minél pontosabban és hatékonyabban megalapozza vagy kiegészítse az anyag egyes fejezeteit. A stratégia felépítésével összhangban álló indikátorok jelennek meg, és releváns, kontextushoz igazodó mutatókkal dolgoztak a készítők (3. melléklet).

A stratégia tényeken keresztüli megalapozottságának mellékletben szereplő teljes táblázatán túl, annak mintegy másodelemzéseként néhány *mennyiségi jellemzőkre* utaló elemet külön is kiemeltünk (7. táblázat). Összesen 103 táblázat vagy ábra szerepel a teljes anyagban, amely egy 257 oldalas dokumentum. Maga a melléklet, amely egyetlen pontot kivéve adatokat tartalmaz 131 oldalas, tehát a dokumentum közel fele kiegészítő tényanyag. Gyakoriak a 3-4 oldalas komplex táblázatok. A törzsrészben 40 ábra és 28 táblázat szerepel. Az adatforrások között a leggyakoribb a Közoktatási Információs Iroda KIR-STAT adatszolgáltató rendszerének a használata. Lényegében minden második adattábla vagy ábra ebből a rendszerből származó információkra, statisztikákra épül. Az információs tényadatok nagyságrendileg ötöde időbeli változásokat bemutató trendorientált táblázat vagy ábra. A stratégia néhány adat esetében (főleg demográfia) 1990-ig is visszanyúl, de a domináns időintervallum a 2000-2006 közötti időszak.

7. táblázat A stratégia tényeken keresztüli megalapozottságának, igazolásának néhány mennyiségi mutatója

<i>Információs háttér mennyiségi nyomai</i>	<i>Tendenciák</i>
Ábrák száma	40db
Táblázatok száma	28db
Mellékletek	35db
Összes	103db
Fő adatforrás	KIR-STAT (55 esetben)
Adatforrások jellege	Többségük elsődleges adat
Idősorok, trendek, változási tendenciák	19db (kb. 20%)
Időintervallum	1990-2006
Domináns időintervallum	2000-2006
Melléklet hossza	131 oldal

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), saját összeállítás

Az *adathasználaton* jól látható hogy a kiinduló regionális közoktatással összefüggő problémákhoz és a stratégia céljához, célrendszeréhez igazodó „takarékos”, jól szelektált és kellően összetett logikát követ. Természetesen a helyzetelemző részben szerepel a legtöbb tényadat és érinti az összes elvárható kérdéskört (demográfia, gazdaság, munkaerőpiac, társadalmi

szerkezet, iskolázottság, képességmutatók, hátrányos helyzet indikátorai, intézményi és létszám jellegű oktatási adatok). A mellékletben számos oktatási adat (elsődlegesen létszámok, felvételi adatok, infrastruktúra, ellátottság, felszereltség helyzetjelző mutatói) kistérségi szinten vagy akár intézménytípusonként, sőt intézményenként szerepel. Összességében az adattartalom összetétele és szerkezete lehetővé teszi, hogy egy átfogó képünk legyen a közoktatás helyzetének alakulásáról 2006-ig, háttérének demográfiai és társadalmi-gazdasági folyamatiról, az ágazat intézményi adottságairól. *Összességében* a helyzetelemzésben szereplő adatok alkalmazásának minőségével kapcsolatban az mondható el, hogy nem csak illusztratív célt szolgálnak, hanem szorosan kapcsolódnak a tartalomhoz (megerősítik és kiegészítik azokat), szinte egyik esetben sem szakadnak el az adott kontextustól, kiválogatásuk, elhelyezésük értő és átgondolt, tudatos alkalmazásról árulkodik.

3. A közoktatásnak szánt szerep a régió fejlesztésében

A fejezet arra keres választ, hogy a régió komplex fejlesztésében milyen szerepet szán a közoktatásnak, hol és milyen súllyal jelenik meg, mennyire épültek be a közoktatás-fejlesztési stratégiában megjelölt célok a 2007-2013 közötti fejlesztési időszakot megalapozó releváns programokba, különösen a regionális vonatkozásúakba.

3.1. Átfogó régiós célok, fejlesztési keretek és feladatok

A regionális fejlesztési célok keretrendszerét a 2006-ban elfogadott Észak-magyarországi Régió Fejlesztési Stratégiája (2007-2013) és a 2007-ben elfogadott Észak-magyarországi Régió Operatív Program, illetve annak akciótervei alapján lehet áttekinteni.

Észak-magyarországi Régió Fejlesztési Stratégiája (2007-2013)

A regionális fejlesztési stratégiánál a megfogalmazott *célban és a jövőképben* nem jelenik meg az oktatás fejlesztése közvetlenül. A kulcsszavak a következők: versenyképesség, fejlődő infrastruktúra, élhető környezet, nyitottság.

Három *komplex regionális program* tervei körvonalazódnak a stratégiában: az első program a versenyképes gazdaság, a második a regionális turisztikai hálózatok, a harmadik a minőségi élet feltételeinek megteremtését célozza meg. Röviden tekintsük át, hogy milyen szerepet szán a stratégia a közoktatásnak ezekben a programokban. Azokat az alprogramokat emeljük ki, amelyek tartalmazznak oktatási komponenseket (8. táblázat).

8. táblázat Közoktatási kérdések a régió fejlesztési stratégiájában

<i>Alprogramok</i>	<i>Támogatható tevékenységek</i>
I.1 Integrált beszállítói rendszerek kialakítása	- oktatási alpinfrastruktúra és tartalom fejlesztése
I.4 Regionális központok kialakítása	- gyakorlatorientált oktatás színvonalának növelése - regionális képzési (szakképzési) infrastruktúra teljes átalakítása - felsőoktatási infrastruktúrafejlesztés
I.6 Vállalkozásokat segítő üzleti szolgáltatások fejlesztése	- oktatási bázisok kialakítása, fejlesztése
II.5 A regionális turisztikai hálózati rendszer humán erőforrás háttérének biztosítása	- idegenforgalmi oktatási tartalomfejlesztés - idegenforgalmi többszintű kompetencia alapú képzés az iskolarendszerben - vállalkozói ismeretek bővítése
III.1 Tudásváros, kreatív város, innovatív városhálózat	- alapfokú oktatás infrastruktúrafejlesztése
III.2 Agglomerációs, szuburbán és korlátozott központi szerepkörrel rendelkező települések	- alapfokú oktatás infrastruktúrafejlesztése
III.3 Szolgáltató városok és kistérségi decentrumok	- középfokú képzés, kollégiumok - alapfokú oktatás (humán szolgáltatás)
III.4 Kistépülések	- alapfokú oktatás (humán szolgáltatás)
III.6 Nyitott határok	- határon átnyúló emberi erőforrás fejlesztés - humán szolgáltatások feltételeinek javítása - határon átnyúló közös intézményi együttműködések

Forrás: Észak-magyarországi Régió Fejlesztési Stratégiája (2007-2013), saját összeállítás

Kilenc alprogramban található utalás az oktatás-képzés fejlesztés különböző kérdéseire. Az alprogramok nagyobbik részében az alap és középfokú oktatási infrastruktúra fejlesztése van előírva. Tartalom és képzésfejlesztés a regionális központok kialakítása, a gazdaság és elsősorban vállalkozásfejlesztés és turizmusfejlesztés vonatkozásában merül fel a stratégiai tervezés szintjén a régióban. A jelzők egybevágóan a közoktatás-fejlesztési stratégiában megismert szlogenekkel: gyakorlatorientált oktatás színvonalának növelése, több szintű kompetencia alapú képzés. Mivel stratégiai dokumentumról van szó mélyebb összefüggések és kapcsolódási pontok nem látszódnak az anyag alapján. Ezeket a régió Operatív Programja alapján lehet kibontani.

Észak-magyarországi Operatív Program (2007-2013)

Az Észak-magyarországi Operatív Program *vezetői összefoglalója* alapján rögtön nyilvánvalóvá válik az oktatásnak szánt szerepkör súlya és fő iránya. A 2007-2013 közötti tervezési időszak stratégiai keretét megalapozó Operatív Programban *sem az átfogó cél, sem a specifikus célok esetében nem jelenik meg közvetlenül az oktatásnak szánt szerep*. Közvetetten igen, mivel a régió átfogó fejlesztési célja a térség gazdasági versenyképességének javítása, a régió belüli gazdasági-társadalmi különbségek mérséklése. Mindkét folyamat elképzelhetetlen az oktatás fejlesztése nélkül, de ez nem jelenik meg konkrétan a dokumentum célrendszerében.

A program megvalósulását szolgáló *prioritások* között viszont már egyértelműen utal a dokumentum az oktatási kérdésekre. Összesen öt prioritást tartalmaz a program. A negyedik prioritás a „humán közösségi infrastruktúra fejlesztése”, amely elsődlegesen a kistérségi keretek között megszerveződő humán közszolgáltatásokat jelenti a közoktatás, az egészségügy és a szociális ellátás kapcsán. A többi prioritás a versenyképesség javítására, a turisztikai potenciál erősítésére, a településfejlesztésre és a térségi közlekedés fejlesztésére vonatkozik. Az egyes prioritásokra jutó támogatási források nagysága alapján becsülhető a humán közösségi infrastruktúra fejlesztésének szánt szerep, fajsúly. Ez a második legnagyobb támogatási aránnyal rendelkező prioritás 23 százalékos támogatási aránnyal és nagyságrendileg 240 mil-

lió eurós keretösszeggel (folyó áron). Természetesen ez az összeg a közoktatás mellett az egészségügyre és a szociális szolgáltatásokra is vonatkozik.

A *helyzetelemző részben* két helyen is megjelenik a képzés, oktatás kérdésköre. A foglalkoztatottság szempontjából arra tér ki a helyzetfeltáró rész, hogy a képzettségi hiányok korlátozzák az elhelyezkedési esélyeket, mivel a szakképzési kínálat nem tudott megfelelően alkalmazkodni a régió gazdasági igényeihez, és ez a munkaerő-piaci problémák egyik fontos oka. Az operatív program már ebben a fejezetben is deklarálja, hogy különös figyelmet kell fordítani az adott térségek gazdasági-társadalmi adottságainak, igényeinek megfelelő ismereteket nyújtó át- és továbbképzések kínálatának fejlesztésére. A kedvezőtlen munkaerő-piaci kilátások kérdéskörében kiemelt szerepet kap még a romák alacsony iskolázottságának a kérdése, amely javítása „hosszabb távon” szintén komoly feladatot ró az oktatási rendszerre. Jól látható az egybevágás a közoktatás-fejlesztési stratégiában szereplő helyzetelemző rész azonos kérdéseivel és az ott definiált fő problémák és célkitűzések között is szerepel ez a komponens (egész életen át tartó tanulás, minőségi oktatáshoz való hozzáférés).

Külön alfejezetben mutatja be az anyag az *oktatás-nevelés regionális helyzetének* lényegi pontjait 4 oldal terjedelemben. Az alábbi adottságok lettek kiemelve a helyzetelemzés során:

- a népesség iskolai végzettség szerinti megoszlása az országos átlagnál kedvezőlenebb (az országosnál jóval kisebb a közép és felsőfokú végzettségűek aránya),
- az iskolai végzettség régió belüli eltérése jelentős,
- a gyermeklétszám csökkenés miatt néhány aprófalvas térségben az oktatási intézmények kihasználtsága romlott, gazdaságos kihasználtságuk veszélybe került,
- a régió általános iskoláiban összességében több osztály működik, mint amennyi osztályterem van,
- hiányos a középfokú infrastruktúra a vidéki térségekben,
- nem kap kellő hangsúlyt a gyakorlatorientált képzés és képesség fejlesztés,
- ebben a régióban a legalacsonyabb az 1000 lakosra jutó nappali tagozatos felsőfokú oktatásban részt vevő hallgatók száma,
- a felsőoktatási intézmények képzési kínálata nem reagált megfelelően a gazdaság megváltozott igényeihez, valamint a tudásalapú társadalom követelményeihez,
- általában az oktatás nem fektet megfelelő hangsúlyt a hallgatók készségeinek fejlesztésére, így elég korlátozott a lehetőségük arra, hogy megfelelő gyakorlati tapasztalatokat szerezzenek a diploma átvételét megelőzően.

A regionális lépétkü helyzetelemzés tehát elsősorban *infrastrukturális problémákkal és területi különbségekkel* foglalkozik, de a közép és felsőfokú oktatásnál megjelennek a képzési kínálat anomáliái és a gyakorlati készségek fejlesztésének hiányosságai funkcionális komponensként.

Az Észak-magyarországi Operatív Programban szereplő *SWOT elemzés* mindegyik dimenzióban tartalmaz egy humán erőforrás blokkot, amelyben az erősségeket, lehetőségeket, illetve a gyengeségeket, veszélyforrásokat ágazat-specifikusan kezelve jelenítik meg. Fontos kérdés annak tisztázása, hogy az anyag milyen oktatással összefüggő jellemzőket és tendenciákat tematizál és emel ki azzal, hogy a SWOT elemzésbe szerepelteti. Az oktatás szerepe a régió erősségei között a jelentős műszaki oktatáson, a felsőoktatási kutatókapacitásokon, illetve az országos összehasonlításban is fejlett középfokú oktatási hálózaton keresztül jelenik meg. A gyengeségek között két megállapítás függ össze az oktatással. Egyrészt a régió lakosságának képzettségi színvonala alacsonyabb az országos átlagnál, másrészt az elmaradottabb kistérségek kivételével csökken az óvodai, általános iskolai férőhelyek kihasználtsága. A lehetőségek és veszélyforrások között egyáltalán nem szerepel a humán erőforrás kategóriában oktatással összefüggő kérdés.

Mint korábban említettük, a program stratégiai részében megfogalmazott három *specifikus cél* mindegyikében szerepet kap az oktatás bár nagyon különböző hangsúllyal. Vizsgáljuk meg részletesebben ezeket a kapcsolódási pontokat. A *gazdaság versenyképességének javítását* kiemelő specifikus cél esetében az oktatás szerepe közvetetten csak a foglalkoztatás bővítését szolgáló fejlesztések támogatásán keresztül jelenik meg. A *turizmus jövedelemtermelő képességének a javítása* a második specifikus cél. Itt konkrétan szerepet rendel az anyag az oktatásnak, mivel a turisztikai fejlesztésekhez kapcsolódóan szükséges a turisztikai ágazatban dolgozók képzettségének, nyelvismeretének bővítése. A program harmadik specifikus célja, a *társadalmi kohézió erősítése és a vonzó gazdasági és lakókörnyezet kialakítása* témájú specifikus cél foglalkozik a legtöbbet az oktatással, mivel kiemeli, hogy „a régió fejlődése szempontjából kulcskérdés a foglalkoztatás bővítése, illetve a régió humán erőforrásainak és ezen belül is munkaerő-állományának megújítása, az egészségi állapot javítása” (51.o). Ezért nagy jelentőségű, hogy a települési, helyi szintű egészségügyi, szociális, alapfokú és más nevelési-oktatási közszolgáltatások minősége és összehangolt szervezetsége javuljon a kistérségi együttműködések támogatásával. A célrendszer szintjén tehát az érzékelhető, hogy a közoktatás *kimeneti oldala* kap hangsúlyt, minőségi oktatás révén várható foglalkoztatás bővülés, jobb képzettség és kompetencia, a humán erőforrás állomány megújulása.

A program szintű indikátorok között is szerepel egy közoktatással összefüggő indikátor. Összesen nyolc indikátor található az anyagban és ebből az egyik horizontális eredményindikátor a fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű gyermekek aránya, amely a 2004-es 0%-os bázisértékről 2015-re 40%-os célértéket kellene hogy elérjen a régióban.

A régió komplex fejlesztésében a közoktatásnak szánt szerep az *esélyegyenlőségi minimum elvének* érvényesítése során is kirajzolódik. Az OP-ban ez az elv három célcsoport tekintetében érvényesítendő: nők, romák, fogyatékossgal élők. Egyrészt a kistérségi közszolgáltatások infrastrukturális feltételeinek javítása során előnyt élveznek azok az intézmények, amelyek hozzájárulnak a nők foglalkoztatásának javításához a bölcsődei-óvodai ellátás fejlesztésével vagy olyan képzésekkel, amelyek elsősorban nők számára jelentenek foglalkoztatási lehetőséget. Másrészt az oktatás-nevelés infrastrukturális és szakmai feltételeinek megteremtése a romákat meghatározó arányban oktató iskolákban kiemelt célt jelent az integrált oktatás biztosítása mellett. A közoktatás-fejlesztési stratégia, mint láttuk ebből egyet (romák) szintén kiemelten és egyet (fogyatékkal élők) érintőlegesen kezel.

Az OP *negyedik prioritás tengelye* a humán közösségi infrastruktúra fejlesztésén keresztül foglalkozik a közoktatás helyzetével és annak fejlesztési lehetőségeivel. A célkitűzések között ez a kérdéskör megjelenik a kistérségi közszolgáltatások hatékony biztosításának elősegítésében a területi egyenlőtlenségek mérséklése érdekében és a közoktatás infrastruktúrájának térségi sajátosságokhoz igazodó megszervezése és fejlesztése során a megfelelő képességek és közel azonos életesélyek biztosítása érdekében. A program öt *indikátort* rendel a célkitűzésekhez és ebből három oktatási jellegű hatás, output és eredmény indikátor:

- a minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése azokban az iskolákban ahol ezen tanulók aránya több mint 50%
- fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma
- óvodai nevelésben részesülő gyermekek számának növekedése.

A fejlesztéseket partnerségi alapon és legalább kistérségi szinten racionalizált megoldásban érdemes megvalósítani előnybe részesítve a szolgáltatások integrációját. A program világosan deklarálja, hogy a prioritás beavatkozásainál előnybe kell részesíteni a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott kistérségeket.

A régióban megfogalmazott *közoktatásra vonatkozó fejlesztési célkitűzések* (tanulási környezet és oktatás fejlesztése) illeszkednek az oktatási reformhoz. Az ágazati célok ennek függvényében lettek kialakítva. Az alábbi felsorolása a célrendszernek egyben a két stratégiai anyag kapcsolódási pontjainak a listája.

Tanulási környezet fejlesztését segítő célok:

- A különböző kompetenciák fejlesztésére orientált és differenciált pedagógiai gyakorlat elterjedését szolgáló feltételek megteremtése;
- Az infokommunikációs eszközök tanítási-tanulási gyakorlatba való integrálását szolgáló feltételek megteremtése;
- Az intézményi minőségfejlesztés és a pedagógiai innováció feltételeinek megteremtése;
- Az oktatás tárgyi feltételei standardjainak kialakítása, az azoknak megfelelő feltételek megteremtése;
- A pedagógiai szakszolgálatok hozzáférhetőségének javítása;
- Az egész oktatási szektorra egységesen kialakított kimeneti követelmény- és kvalifikációs rendszer kialakítása;
- Egységes és individualizált pályorientációs tanácsadási rendszer kialakítása.

Az oktatás fejlesztését segítő célok:

- alapvető kompetenciák, ismeretek megszerzése
- a születésekkel összefüggő létszámváltozáshoz kapcsolódó intézményrendszeri fejlesztések racionalizálása,
- a hátrányosabb helyzetű kistérségekben a Befogadó iskola program megvalósítása.

A listát összevetve a közoktatás-fejlesztési stratégia specifikus célrendszerével (2. fejezet és 6. melléklet) jól látható, hogy az átfogó regionális fejlesztési keretrendszerben kiemelt és prioritást élvező célok mindegyike szerepel ott is. Ez nem csak arra utal, hogy a készítők figyelembe vették a formálódó operatív programot, hanem azt is jelzi, hogy a regionális fejlesztés mely pontokon integrálja a szakmai által kiemelt jelentőségű célokat programozási szinten.

Az OP *forrásmegosztási terve* a pénzügyi allokációs fejezetben ugyancsak a prioritás tengelyek szerinti bontásban, de sokat elárul a humán közösségi infrastruktúra fejlesztésére szánt finanszírozási hányadról. A problémát az jelenti, hogy a prioritás tengely nem csak a közoktatást érinti. A 2007-2013 között tervezett több mint 1 milliárd eurós forráskeret majdnem egy-negyedét adja a 4. prioritás tengely (240 millió euró, 85%-os társfinanszírozási aránnyal). Ennél magasabb forrásmegosztási súllyal csak a településfejlesztési prioritás rendelkezik a régióban (30%, 303 millió euró).

Észak-magyarországi Operatív Program Akcióterve – 2009-2010

Első lépésben az *akcióterv egészében* keressük az oktatási, képzési komponenseket és a közoktatásnak szánt szerep támogatási konstrukciókon keresztüli megjelenését. A regionális fejlesztési célrendszer egészében *csak két helyen* jelent meg az oktatás. Érintőlegesen a szociális célú városrehabilitációs támogatási konstrukcióban és részleteiben a humán prioritás tengely oktatásfejlesztési támogatási konstrukciójában (9. táblázat).

9. táblázat A 2009-2010 akcióterv közoktatási vonatkozású konstrukciói

<i>Támogatási konstrukciók</i>	<i>Oktatási komponens</i>
3.1.1 Szociális célú városrehabilitáció	- Olyan komplex akciók, amelyek a településrész fizikai állapotának felújításán túl szociális, közösségi és képzési eszközökkel is beavatkoznak.
4.3.1 Oktatásfejlesztés/LHH konstrukció	- Közoktatás térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastrukturális fejlesztése. - A közoktatási intézmények beruházásainak célirányos támogatása a minőségi oktatás megteremtéséhez szükséges feltételek biztosítása érdekében.

Forrás: Észak-magyarországi Operatív Program Akcióterve – 2009-2010

A szociális célú városrehabilitációs konstrukciók esetében nem a képzés-fejlesztés az elsődleges cél, de „képzési eszközökkel is be lehet avatkozni”, tehát a régió közoktatás-fejlesztési stratégiájának második specifikus célja (esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatás elérése) városrehabilitációs akciókhoz is kapcsolódhat. Az oktatásfejlesztési komponensben különösen fontos a közoktatás „térségi sajátosságokhoz igazodó” szervezésének és (szervezeti és infrastrukturális) fejlesztésének deklarálása, amelyhez a közoktatás-fejlesztési stratégia korábban bemutatott térségi szemlélete és tervezési elve jól illeszkedik (területi szintek elhatárolása, kistérségi léptékű differenciálódások tényeken alapuló dokumentálása stb).

A *humán közösségi infrastruktúra-fejlesztés prioritás* részletesebb elemzése az akcióterv alapján az oktatásfejlesztésnek szánt szerep feltárásában fontos tényező. Az indikatív forrásalokációs tábla alapján megállapítható, hogy összességében 62 milliárd forint (folyó áron, 260HUF/EUR árfolyamon) van hozzárendelve a prioritási tengelyhez. Három dimenzióban összesen 6 támogatási konstrukció van elkülönítve az egészségügy, a szociális ellátás az oktatás és a közszolgáltatási rendszerek fejlesztésére. A 2007-2010 közötti időszakra megállapított pályázati keretek alapján látható, hogy az oktatásfejlesztési támogatási konstrukcióra jut a legnagyobb forráshányad (24 milliárd forint) az 55 milliárd forintos teljes 4 éves keretből. Ez több mint 40%-os rátát jelent a hat konstrukció között.

Közoktatás térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastrukturális fejlesztése tárgyú támogatási konstrukció (4.3.1) a közoktatási intézmények beruházásainak célirányos támogatását célozza meg a minőségi oktatás megteremtéséhez szükséges feltételek biztosítása érdekében. Az *indokoltságánál* az alábbi szempontokra hivatkozik az akcióterv: a demográfiailag növekvő vagy stagnáló népességű településeken levő intézmények fejlesztéseinek valamint a magas számú hátrányos helyzetű gyermekkel rendelkező intézmények fejlesztéseinek támogatásával a régióon belüli társadalmi kohézió, az egyenlő esélyek és a korszerű iskola megteremtése a régió hosszú távú versenyképességéhez járul hozzá. *A támogatás célja:*

- a közoktatási intézmények akadálymentes fejlesztésével a települések népességmegtartó képességének, a települések fiatal, képzett munkaerőt megtartó lehetőségeinek növelése,
- a helyi szükségletekre és településszerkezetre épülő közszolgáltatások racionális és költséghatékony működésének kialakítása,
- a modern és racionálisan kialakított tanulási környezet megteremtéséhez,
- a versenyképes tudás elsajátításához szükséges eszközök és infrastrukturális beruházások támogatása.

A támogatási konstrukció célrendszere tehát *komplexen* kezeli a népességmegtartó képességben játszott szerepét az oktatásnak, költséghatékony működtetésének lehetőségeit, a modern tanulási környezet, eszközök és infrastrukturális elemek jelentőségét. A közoktatás-fejlesztési stratégia mind az öt célrendszere igazodik az OP-ban szereplő támogatási indokokhoz és célokhoz.

3.2. A nemzeti szintű humán és infrastruktúra fejlesztések közoktatási vonatkozásai

Az átfogó regionális fejlesztés és a közoktatás-fejlesztés keretrendszerének humán és infrastrukturális elemeit a Társadalmi Megújulás Operatív Program és a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2013 közötti időszakra megfogalmazott céljai, prioritásai és beavatkozásai alapján is érdemes vizsgálni.

Társadalmi Megújulás Operatív Program (2007-2013)

A program *specifikus céljai* közül kettő azonos a régiós közoktatás-fejlesztési stratégiával: egész életen át tartó tanulás elősegítése; társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása. A *prioritás tengelyek* esetében a program harmadik prioritása (minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek) olyan négy beavatkozási területet fogalmaz meg, amely a régiós közoktatás-fejlesztési stratégia célrendszerének első kettő és ötödik pontjával azonos, és szinte ugyan azokkal a kifejezésekkel operál:

- A kompetencia alapú oktatás elterjedésének támogatása
- A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban
- Az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása, az interkulturális oktatás
- A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együtt- működések kialakítása

Az Észak-magyarországi régió közoktatás-fejlesztési folyamatok szempontjából különösen jelentős szerepe van a TÁMOP-ban világosan megfogalmazott *területi szempontoknak* a harmadik prioritástengely kapcsán, mivel minőségi oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést gátolják az oktatási rendszerben tapasztalható területi különbségek. A program egyértelműen deklarálja, hogy „a közoktatásban jelen lévő szegregáció csökkentése és a szülői háttér tanulói előmenetelre gyakorolt negatív hatásának csökkentése célok *a leginkább hátrányos helyzetű területeken élők helyzetének javítására irányuló beavatkozásoknak tekinthetők*” (TÁMOP 2007-2013: 136.o). Mivel az észak-magyarországi térség ilyen szempontból az egyik leginkább kiemelten problémás területe az országnak világosan körvonalazódik a program regionális fejlesztésben játszott szerepének fontossága.

Oktatási-képzési szempontból a régió számára még a TÁMOP *ötödik prioritástengelye* is lényeges, amely a társadalmi befogadás, részvétel erősítését célozza meg. Az első két beavatkozási terület egyrészt a leghátrányosabb helyzetű térségek humán kapacitásának fejlesztését célozza meg főként az alacsony iskolai végzettségűek számára indítandó térség-specifikus foglalkoztatási és képzési programokkal, másrészt a gyermek és ifjúsági programokkal (beruházás a jövőnkbe) az iskolai lemorzsolódás csökkentése érdekében.

Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2013

A TIOP *átfogó célja* az aktivitás növelése, a közszolgáltató intézményrendszer hatékonyságának és hosszú távon fenntartható működéséhez szükséges infrastrukturális fejlesztések biztosítása. A két *specifikus cél*, a humán infrastruktúra területi és hozzáférési egyenlőtlenségeinek csökkentése és javítása, illetve a humán közszolgáltatások hatékonyságának növelése egybevágh az Észak-magyarországi régió közoktatás-fejlesztési stratégiájának 3-5. *specifikus célrendszerével* (tárgyi feltételek javítása, IKT technológiák fejlesztése és alkalmazása, közoktatás hatékonyságának fejlesztése).

A *prioritás tengelyek* között az első az oktatási infrastruktúra fejlesztés és azon belül is az iskolai rendszerű oktatás informatikai fejlesztése, amely infrastrukturális szempontból a regi-

onális közoktatás-fejlesztési stratégia célrendszerének mind az öt dimenzióját érinti. Az OP-ban a célkitűzés fontosságának indoklása és a régiós közoktatási stratégia fejlesztési logikája nagyon hasonló: „az oktatás területén, csakis az 1. prioritási tengely fejlesztései által biztosítható, hogy a közoktatásban tanulók lakóhelyüktől, társadalmi helyzetüktől függetlenül ténylegesen egyenlő esélyeket kapjanak a munkaerőpiacra történő sikeres belépésre, és megszerez-zék az alkalmazkodáshoz elengedhetetlen készségeket és kompetenciákat” (TIOP 2007-2013: 54.o).

Az informatikai fejlesztések nem csak az informatikai készségek, hanem a többi kulcs-kompetencia fejlesztéséhez is szükséges infrastruktúrát is biztosítja. A TIOP ezen prioritásánál megfogalmazott konkrét fejlesztési célok listája a következő:

- Az IKT-készségek elsajátításához szükséges, egyenlő hozzáférést biztosító infrastruktúra megteremtése;
- A kompetencia-fejlesztést támogató, IKT-alapú infrastruktúra megteremtése;
- Az információs társadalomban nélkülözhetetlen életviteli kompetenciák elsajátítását támogató közösségi, szolgáltatási infrastruktúra megteremtése;
- Az elektronikus mérés-értékelés infrastruktúrájának megteremtése;
- A közoktatás információs rendszerének fejlesztését segítő elektronikus adminisztrációs rendszer kiépítése;
- A pedagógiai munkát támogató eszközrendszer kialakítása;
- A közösségfejlesztést, közösségi együttműködést, tartalomszolgáltatást támogató infrastruktúra kialakítása.

A lista jól érzékelteti az TIOP-nak a regionális közoktatás-fejlesztési stratégia mind az öt célkitűzésével való harmonizációját, hiszen az informatikai fejlesztések az egyenlő hozzáférés, a kompetencia alapú képzés, a felkészülés az információs/tudás társadalomra, a mérés-értékelés új módszerei és standardjai, a közoktatás információs rendszerének fejlesztése egy-től-egyig szerepel a közoktatás regionális fejlesztési stratégiájában.

Világosan látható a programban a különböző programok szinergikus felfogása a közoktatás-fejlesztés területén (10. táblázat). A TIOP ezekből kizárólag az eszközfejlesztés vonatkozásában releváns támogatási forrás, és jól látható a regionális operatív program jelentősége ebben a fejlesztési prioritásban.

10. táblázat A közoktatás támogatásának „munkamegosztása” az operatív programokban

	TÁMOP	TIOP	ROP-ok
A TÁMOP keretében végzett módszertani és tartalmi megújításához szükséges infrastruktúra.			X
Épületek csoportmunkát, kollaborációt segítő, a közösségi foglalkozásokat támogató átalakítása.			X
Bútorzat, felszerelés, egyéb eszközök, kiegészítők, csoportfoglalkozást támogató taneszközök beszerzése.	X (a ROP-okból nem támogatott közoktatási intézmények)		X
IKT-fejlesztések fogadásához szükséges infrastrukturális háttér kialakítása.			X
IKT-eszközök beszerzése.	X (a TÁMOP 3. prioritási tengelye keretében támogatott non-profit intézmények és oktatási háttérintézmények)	X (közoktatási intézmény)	X (közoktatási intézmények KMR területén)
Módszertani és tartalomfejlesztés.	X		

Forrás: Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2013, 95.o.

4. Tervek és a kezdeti megvalósulás

A fejezet célja az eddigi és tervezett pályázatokkal kapcsolatos tapasztalatok áttekintése a vizsgált régióban a közoktatás fejlesztése vonatkozásában annak tükrében, hogy mennyire illeszkednek a stratégiához és a régiós célokhoz. Először megvizsgáljuk a korábbi fejlesztési időszak dokumentált sajátosságait, majd az aktuális pályázati folyamatokat a releváns támogatási források vonatkozásában.

Az *első NFT pályázati aktivitásával* összefüggésben maga a közoktatás-fejlesztési stratégia közöl összefoglaló táblázatokat az anyag elkészültéig ismert projektekre vonatkozóan (dokumentum 34. mellékletében). Első lépésben ezeket foglaljuk össze, de ebben a formában nem szerepel a dokumentumban az áttekintés. Az alaptáblák alapján magunk összesítettük a pályázati jellemzőket (11. táblázat).

11. táblázat A közoktatás-fejlesztési stratégiában közölt pályázati aktivitás összefoglaló táblázata (az összegek millió forintban értendők)

Típus	Támogatott projektek száma	Megítélt támogatás			Egy projektre jutó átlagos támogatási összeg	Régiós összes támogatás
		Borsod	Heves	Nógrád		
HEFOP 2.1	43	453	72	183	16,5	708
HEFOP 3.1	55	696	417	102	22,1	1215
HEFOP 3.2	2	336	305	-	320,5	641
HEFOP 4.1	5	1 909	2 458	-	873,4	4 367
ROP 2.3	42	3 674	484	641	114,3	4 799
Összes	147	7 068	3 736	926	-	11 730

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006), 34. melléklet táblázatai.

Az adatok alapján jól látható, hogy a legtöbb támogatási forma esetében igen jelentős régióon belüli eltérések vannak a támogatott projektek számában és az ezen keresztül oda érkező támogatási összegek nagyságában a Borsod-Abaúj-Zemplén – Heves – Nógrád rangsor szerint.

A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium 2009-ben megjelentett kiadványa a *hazai területfejlesztés támogatási rendszerének átfogó értékelését* mutatja be 1996-2008 közötti időszakra vonatkozóan (A hazai területfejlesztési támogatási rendszer átfogó értékelése 1996-2008, NFGM, 2009). Az anyag külön kitér regionális vonatkozásban is az adott időszakban megítélt humán infrastruktúra és humán erőforrás jellegű támogatások területi sajátosságaira. A kiadvány IV.6 fejezete foglalkozik az Észak-magyarországi régióval (160-186. o). Röviden összefoglaljuk az oktatási vonatkozású megállapításokat és a fontosabb adatokat.

A régió 2008-ig 94,5 milliárd forintnyi támogatásban részesült, amely Észak-Alföld után a második legnagyobb összeg. Ennek segítségével közel 10 000 projekt valósulhatott meg a térségben. 1 forint támogatáshoz további kb. 3 forint egyéb forrás társult a projektek végrehajtásakor. A régió támogatási keretének háromnegyede a kedvezményezett kistérségekbe jutott. Az összes támogatás 19,2%- volt humán infrastruktúra jellegű, és 0,2%-a humán erőforrás jellegű. A 18,1 milliárd forintos humán infrastruktúra támogatási összeg majdnem felét (46,5%) az oktatási intézmények fejlesztésére fordították. Az egyes célterületekre érkező egy főre jutó támogatások jelentősen meghaladták az országos átlagot. A környezetvédelem és a gazdaság fejlesztés esetében közel kétszeresen, a humán infrastruktúra fejlesztése esetében

pedig 50 százalékkal. Az anyag szerint a területfejlesztési források közül a humán infrastruktúra-fejlesztés volt az egyik legkiemelkedőbb támogatott célterület (170.o). Összesen 2155 projekt kapott mintegy 18,1 milliárd forint területfejlesztési támogatást. Mint utaltunk rá, a legtöbb támogatást nyert projekt az oktatási infrastruktúra-fejlesztést célozta, 859 beruházás történt 8,4 milliárd forint támogatási értékkel. A megvalósult projektekből főként óvodák, általános és középiskolák felújítását, korszerűsítését végezték el és a legnagyobb támogatások főként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében koncentráálódtak. A humán erőforrás-fejlesztés sokkal kisebb támogatást kapott a régióban, a humán infrastruktúrára jutó támogatások csupán 1,2%-át.

A 2007-2013 időszakra vonatkozó tervek és kezdeti lépések pályázati aspektusait a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapján elérhető pályázati portál (UMFT pályázati kereső) adatai alapján mutatjuk be. Az ÉMOP keretében 2009 októberének végéig összesen 26 olyan pályázat lett kiírva, ami lezárult. Ezek között ÉMOP 2007 4.1.3 és ÉMOP 2008 4.1.3 közoktatási vonatkozású (közoktatás térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastruktúrájának fejlesztése). Az UMFT 2007-2013 pályázati kereső adatai alapján legkésőbb 2009. október végi beadási határidővel összesen további 87 ágazati pályázati felhívás történt meg oktatási témakörben. Ha az összes fejlesztési cél esetében keresünk rá a kiírt pályázati felhívásokra, akkor összesen 296 darab van a rendszerben. Ebből kifolyólag a kiírt felhívások közel egyharmada oktatási fejlesztési célzatú is, ha nem is közvetlenül. Egy darab KEOP, 77 darab TÁMOP, 9 darab TIOP és 2 darab ÉMOP pályázat határideje zárult le eddig az időpontig.

Az eddigi eredmények szempontjából az egyes ágazati programokat külön-külön elemezzük. Az ÉMOP esetében a vizsgált időszakok összesen 34 pályázat jutott olyan státusba, hogy a második fordulóra léphet a 4.3.1 Oktatásfejlesztés pályázattípus során. A regionális operatív program összes pályázatát figyelembe véve 740 pályázatnál van már vagy megítélt összeg vagy 2. fordulóra lépési lehetőség. A pályázatok 5%-át jelenti nagyságrendileg a 34 darab közoktatási pályázat. Az Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács 2008-as Évkönyve szintén kitér a 4. prioritás pályázatra a 2007-2008 közötti időszakban (72-73. o). Ebből látható, hogy milyen fejlesztési tevékenységekre írtak ki először pályázatokat a régióban. Akadálymentesítésre 2 milliárd forintos pályázati kiírási keretre 304 pályázat érkezett és 175 kapott támogatást. Egészségügyi szolgáltatások fejlesztésére több mint 4 milliárd forintos kiírási keretre 114 pályázat érkezett. A jelen vizsgálat szempontjából fontos 4.3.1 közoktatás térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastruktúrájának fejlesztése című pályázati felhívásra 258 pályázat érkezett be 2007 végén, 2008 elején a 8 milliárd forintos kiírási keretre 53 milliárd ! forintot meghaladó igényelt támogatási összeggel. Benyújtási kritériumok nem teljesítése miatt csak hét, formai kritériumok nem teljesítése miatt viszont már 49 pályázatot utasítottak el. Az évkönyvben még csak az előzetes támogató döntések szerepelnek, de csak 33 pályázat jutott ilyen fázisba akkor. Jól látható ebből az arányból is, hogy milyen mértékű támogatási igénye van a régió közoktatásának az infrastruktúra-fejlesztés területén.

A TÁMOP esetében összesen 184 pályázatnál született eredmény. Az országos adat 1912, tehát a támogatott projektek kevesebb mint 10%-a származott a régióból. Ebből 42 tartozott a harmadik prioritás tengelyhez (12. táblázat). Az összes megítélt támogatási összeg meghaladja az 1,8 milliárd forintot. Az eddig elbírált pályázatok nagy része alapvetően két támogatási konstrukcióhoz tartozik. 12 pályázat 833 millió forintos megítélt összes támogatással a 3.2.3 Építő közösségek – A közművelődési intézmények az egész életen át tartó tanulásért konstrukcióhoz kapcsolódik; 17 pályázat 365 millió forintos összes támogatással pedig a 3.3.5 Civil részvétel erősítése az oktatási diszkrimináció elleni fellépés és a tanulók iskolai sikerességének támogatása érdekében tárgyú konstrukcióhoz kapcsolódik. A közoktatás fejlesztési stratégia célrendszere szempontjából mind a két „csomag” létfontosságú és harmonizál az anyagban megfogalmazott törekvésekkel. A 3.2.2 Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás konstrukcióban a Heves Megyei Önkormányzat Pedagógiai Szakmai és Közmű-

velődési Szolgáltató Intézmény nyert, ami az összes eddig megítélt régiós összeg nagyságrendileg egyötödét jelenti a közel 420 millió forintos támogatási összeggel „Megújuló pedagógia: Hálózat az Észak-Magyarországi régióban” címmel. A támogatott projektek között a 3.1.4-es konstrukcióhoz tartozó nyertes pályázatokról nem található regionális vagy megyei bontású adat az NFÜ online adatbázisában. Az országos összesítő táblában viszont látható, hogy a 10 legnagyobb támogatott projekt között a második helyen szerepel Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata pályázata, amelyben 8 intézménye számára összesen 181,9 millió forintos támogatást nyert a város.

12. táblázat A TÁMOP harmadik prioritás tengelyének eddigi pályázati eredményei

Típus	Pályázó és rövid meghatározás	Megítélt összeg
3.1.6	Nógrád Megyei Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Gyermekotthon	15 321 948 Ft
3.2.2	Heves Megyei Önkormányzat Pedagógiai Szakmai és Közművelődési Szolgáltató Intézmény Megújuló pedagógia: Hálózat az Észak-Magyarországi régióban	418 194 392 Ft
3.2.3	A Művelődés Háza és Könyvtára"+ 1 esély Zemplénben" - A Művelődés Háza és Könyvtára felnőttképzési kapacitásának fejlesztése a Sárospataki Kistérség lakói életminőségének javítására	30 000 000 Ft
12 db	Borsod- Abaúj- Zemplén Megyei Pedagógiai Szakmai, Szakszolgálati és Közművelődési Intézet - Közös tudás	97 131 125 Ft
833,5mFt	Egri Kulturális és Művészeti Központ - "Ariadné Program - találd meg a saját utad, az építő közösségekben, @tanulás, képzés, önfelkészítés által"	88 742 864 Ft
	Borsod-Abauj-Zemplén Megyei Pedagógiai Szakmai, Szakszolgálati és Közművelődési Intézet - Hagyomány-Tehetség-Korszerűség	99 676 683 Ft
	Egri Kulturális és Művészeti Központ - KREATÍV JÖVŐ - közösségépítés, a kreatív ipar lehetőségeinek megteremtése innovatív non formális és informális képzések, kompetencia és kreativitást fejlesztő programok tehetséges és hátrányos helyzetű fiatalok és az őket oktatók, nevelők számára.	99 337 065 Ft
	Gyöngyös Város Önkormányzata - Aktív Kultúr Iskola Gyöngyösön - Községek a tanulás szolgálatában	99 653 765 Ft
	Hatvan Város Önkormányzata- "MAS-KÉPP 60" - Esély a tanuláshoz, csatlakozás a jövőhöz Hatvanban	18 960 000 Ft
	Ifjúsági és Szabadidő Ház - Kéz a kézben közösségben- "Együtt egy élhetőbb Miskolcért"	100 000 000 Ft
	Kerecsend Község Önkormányzata - Kerecsendi PODO-HÍD közművelődési program az egész életen át tartó tanuláért	73 260 000 Ft
	Nógrádmegyer Község Önkormányzata - Esély a tanulásra	31 126 758 Ft
	Sátoraljaújhely Város Cigány Kisebbségi Önkormányzat - Építő közösségek a Sátoraljaújhelyi kistérségben	63 800 000 Ft
	Városi Kulturális Központ és Könyvtár - A VÁROSI KULTURÁLIS KÖZPONT ÉS KÖNYVTÁR A TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM, A VERSENYKÉPES TUDÁS, AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS, AZ INTERNETKULTÚRA, A TEHETSÉGFEJLESZTÉS, A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK FELZÁRKÓZTATÁSÁNAK SZOLGÁLATÁBAN	31 854 370 Ft
3.2.4	Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár - Összehangolt könyvtári szolgáltatásfejlesztés és az olvasáskultúra népszerűsítését támogató programsorozat lebonyolítása Heves megyében a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár vezetésével	95 423 268 Ft
4 db	II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár - Megyei Tudástár kialakítása - Borsod-Abauj-Zemplén megye könyvtári hálózata nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében	76 174 611 Ft
380,5mFt	Nyitott Könyv Olvasókör Egyesület - TEMI Könyvtár - Olvasásfejlesztés, online szolgáltatások fejlesztése és a könyvtárhasználók igényeinek hatékonyabb kielégítését célzó fejlesztések a salgótarjáni Nyitott Könyv Olvasókör Egyesület-TEMI könyvtárban	14 200 223 Ft
	Miskolci Egyetem - Országos és helyi elektronikus könyvtári szolgáltatások fejlesztése a Miskolci Egyetemen az oktatás - képzés és az élethosszig tartó tanulás támogatása érdekében	194 704 000 Ft
3.2.8	Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum - Iskola a múzeumban. A Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Kohászati Múzeumának múzeumpedagógiai projektje	4 794 180 Ft
5 db	Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeum - Múzeumi foglalkozások és programok kidolgozása és lebonyolítása	6 992 000 Ft
30,5mFt	Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet - Palóc Múzeum múzeumpedagógiai programjai	7 000 000 Ft
	Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet, Pásztói Múzeum - Múzeumi órák, tematikus foglalkozások és szünidei múzeumi gyermekfoglalkoztató napok a Pásztói Múzeumban.	7 000 000 Ft
	Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet-Nógrádi Történeti Múzeum - A "MÚZEUM MINDENKÉ" -Múzeumi órák, szakkörök ,tematikus és szünidei foglalkozások a Nógrádi Történeti Múzeumban	4 800 000 Ft
3.3.2	Bodrogolvasi Község Önkormányzata - Térségi összefogással az egyenlő esélyekért az oktatásban	17 791 250 Ft
4 db	Mezőkövesd Város Önkormányzata - "Egyenlő eséllyel Matyóföldön" Mezőkövesd oktatási intézményeiben	85 345 710 Ft
198,3mFt	Sajószentpéter Város Önkormányzata- "Mit tehetnék érted? Esélyegyenlőségi program Sajószentpéteren	51 503 870 Ft
	Tarcal Község Önkormányzata - Esélyegyenlőségi program Tarcalon	43 690 000 Ft
3.3.5	Esélyteremtő Szolgáltató Központ Oktatási Egyesület - Az edelőnyli halmozottan hátrányos helyzetű diákok kompetencia, ill. kompetencia fejlesztése.	19 715 700 Ft
17 db	Legéndi Hagyományörző, Kulturális és Faluszépfítő Egyesület - "Tudással a jobb jövőért" Tudáscentrum Tanoda Legénden	21 980 024 Ft
365,5mFt	Magyar Ökumenikus Segélyszervezet - "Szukségünk van egymásra! Tanoda program folytatása Olaszliszán"	21 496 590 Ft
	Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség - Együtt egymásért!	21 994 950 Ft
	MÁTRATERENYEI SZALMASZÁL EGYESÜLET - UTOLSÓ ESÉLY TANODA!	22 000 000 Ft
	Nógrád Megyei Cigány Kisebbségi Képviselek és Szószólók Szövetsége - Esély az értő tanulásra	21 993 179 Ft
	Nyitott Ház Közhasznú Alapítvány - Nyitott Ház Tanodája	21 999 487 Ft
	Országos Hagyományörző Cigány Egyesület - "Romano Suno" Tanoda program folytatása Sátoraljaújhelyen	21 885 496 Ft
	Összefogás Hernádszentandrásért Alapítvány - "HERNÁD-VÖLGYI TANODA"	21 565 400 Ft
	Rom Som Alapítvány - Hátrányok felszámolása első osztálytól a érettségig	20 089 040 Ft
	ROMÉRO B.-A.-Z. Megyei Cigány Értelmiségi Fiatalok Közhasznú Egyesület - "EGYÜTT MENNI FOG-Hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok társadalmi integrációjának elősegítése Tanoda hálózati rendszer létrehozásával Miskolc Megyei Jogú Város településén"	21 920 900 Ft
	Sólyom Telep Közhasznú Egyesület - "Segítő Kéz" Tanoda	21 370 436 Ft
	Szalonnai Sport és Közösségfejlesztő Egyesület - Szalonnai Tanoda létrehozása	21 942 098 Ft
	Tiszáninneni Református Egyházközpont - "Esélyt adunk" - iskolán kívüli oktató és fejlesztő programok működtetése Borsod-Abauj-Zemplén megyei Vilmány településén.	21 987 000 Ft
	Tutor Alapítvány a Betegek és Szegények Megsegítéséért - Tanoda program Tarnasárányban	21 971 880 Ft
	Tutor Alapítvány a Betegek és Szegények Megsegítéséért - Tanoda program Tarnabodon	21 974 880 Ft
	Útirány Egyesület a Munkaerőpiaci Esélyegyenlőségért - ÚTIRÁNY - TANODA	19 651 850 Ft
Összesen	42 db	1 808 500 652

Forrás: <http://www.nfu.hu> Pályázati figyelő - (pályázati eredmények)

A TIOP esetében jóval kevesebb, összesen csak 47 darab támogatott projekt szerepelt a vizsgált időpontig a honlapon Észak-Magyarország vonatkozásában (az országos adat 296 projekt). 1 db múzeumfejlesztés, 7 db könyvtárfejlesztés, 3 db felsőoktatási vonatkozású támogatott projekt van a régióban. A hatékony informatikai fejlesztés a közoktatásban támogatási konstrukció esetében még nincs régiós nyertes pályázat.

A *szakértői interjúk* során inkább csak általános irányelveket, a megvalósulás főbb irányit lehetett feltérni, az interjúalanyok nem figyelték a pályázati kiírásokat részleteikben. A közoktatás-fejlesztési stratégia fő céljai tekintetében még nem látnak lényegi elmozdulást a szakértők, különösen az esélyjavítás és a felzárkóztatás területén. Az infrastruktúra-fejlesztések, a szakmai együttműködések támogatása, erősítése jobban halad. Az egyik interjúban elhangzott, hogy a közoktatás-fejlesztési stratégiától teljesen független az, hogy kik és mire pályáznak. A pályázatok elsődleges célja a fenntartók 30 éve elhanyagolt feladatának a pótlása infrastruktúra terén. A tartalmi fejlesztéseket viszont nem biztos, hogy meg is tudják valósítani az intézmények. Szinte mindegyik megkérdezett személy egyetértett abban, hogy az esélyegyenlőségek csökkentésében, hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásában nem várható komolyabb előrelépést ebben a fejlesztési periódusban, de ezt az oktatás egyedül amúgy sem lenne képes megoldani és sokkal komplexebb és nagyobb volumenű beavatkozásokra lenne szükség ebben a régióban („Ide egy nagy durranás kell, és az nem fog hirtelen bekövetkezni, 2013-ig biztosan nem” ahogy az egyik interjúalany megfogalmazta). A megvalósulás, megvalósíthatóság kérdésével függ össze az a másik egyöntetűen hangoztatott probléma amely a forrásallokációval kapcsolatos. Hiába készült el a stratégia nem kapott hozzá a régió muníciót. Ne csak az infrastruktúra-fejlesztés, hanem a tartalom fejlesztés forrása is decentralizált kellene, hogy legyen, ez biztosíthatná a régió-specifikus felhasználást, allokációt. Jelenleg nem lehet külön recepteket használni, pedig pont ez kellene ebben a régióban is a belső eltérések miatt. Támogatási szempontból központilag kitalált receptekkel kell dolgozni különösen a tartalomfejlesztés területén.

5. Összegzés és javaslatok

A záró fejezetben kiemeljük a régiós helyzetelemzés legfontosabb tanulságait (követve a tanulmány elemzési logikáját) és az ezekből levezethető problémákat, illetve azokat a javaslatokat, amelyek az elvégzett dokumentum elemzések és szakértői interjúk alapján körvonalazódtak.

Regionális kontextus és alapprobléma

A regionális tervezés és fejlesztés és ezen belül a regionális közoktatás tervezés és fejlesztés egy olyan térségi szerveződési szintre vonatkozik, amely európai, de még hazai vonatkoztatási pontokat figyelembe véve is kimondottan kedvezőtlen fejlettségű minden fejlesztési komponens esetében, nincs regionális léptékű identitás, megfelelő infrastruktúra és kooperáció ezen a szinten. *Alapvető problémaként* jelentkezik, hogy a regionálisan tervezett, szervezett fejlesztési folyamatok mögé nem rendelhető decentralizált, regionálisan allokálható kellő mennyiségű „muníció”, erőforrás sem, nem is beszélve a közigazgatás, döntéshozás autonómiájáról ezen a területi szerveződési szinten. Ebből fakadnak a legnagyobb problémái a közoktatás-fejlesztés és a regionális fejlesztés integrációjának.

A közoktatás-fejlesztési stratégia jellemzői

A *közoktatás-fejlesztési stratégia* a regionális operatív program logikájára épül, a regionális fejlesztés egyik fontos komponense, annak céljaiból indul ki, arra reagál, hogy milyen szerepe lehet a közoktatásnak a térség fejlesztésében. Az alkotók részt vettek a regionális fejlesztési koncepció és operatív program kidolgozásába és ismerték az ágazati operatív programok humán erőforrás-fejlesztési vonatkozásait is. Az anyag nagymértékben épített a különböző szintű és funkciójú korábbi fejlesztési dokumentumokra. A közoktatás-fejlesztés optimális megoldása egyfajta területi munkamegosztás lenne, az egyre specializáltabb funkciók és szolgáltatások egyre magasabb területi szinten lépnek be a stratégiai modellbe.

A stratégia *térség-specifikussága*, a területi szempontok érvényesítése kellően világosan és összetetten megjelenik és következetesen végig is vonul a teljes anyagon. A problémák, a hátrányok, egyáltalán a tények, a prioritások és a feladatok, ezek háttérében álló szervezeti és funkcionális alrendszerek szintjén kezelt fejlesztési törekvések bemutatása során majdnem minden esetben előkerülnek a régió vagy térség specifikus aspektusok, a koordináció és a fejlesztés területi munkamegosztásban megvalósuló modellje illetve a területi kooperáció lehetősége és szükségessége a racionalizált, hatékony vagy takarékos megoldások érdekében. Az anyagban messzemenőig megjelennek a regionális társadalmi-gazdasági igények és szükségletek, a fejlesztés kiindulópontjának tekinti azokat, és a közoktatás-fejlesztési célok és tevékenységek definiálása is ezek alapján történt meg.

A stratégia nagyon komoly mennyiségű és összetettségű *empirikus adathalmazra* épül. Az alkalmazott információs háttér, annak használata jól láthatóan azt a célt szolgálja, hogy minél pontosabban és hatékonyabban megalapozza vagy kiegészítse az anyag egyes fejezeteit. A stratégia felépítésével összhangban álló indikátorok jelennek meg, és releváns, kontextushoz igazodó mutatókkal dolgoztak a készítők. A helyzetelemzésben szereplő adatok alkalmazásának minőségével kapcsolatban az mondható el, hogy nem csak illusztratív célt szolgálnak, hanem szorosan kapcsolódnak a tartalomhoz (megerősítik és kiegészítik azokat), szinte egyik esetben sem szakadnak el az adott kontextustól, kiválogatásuk, elhelyezésük értő és átgondolt, tudatos alkalmazásról árulkodik.

A stratégia „súlyponti problémakörnek” tekinti a *gazdaság és a képzés kapcsolatát* egy magas munkanélküliséggel rendelkező régióban. A két szektor közti kapcsolódási pont a munkaerőpiac, és a munkanélküliség, amelynek legfőbb okaként az egyik oldalon a „munkahelyteremtő tőke” hiánya, míg a másik oldalon az oktatási rendszer kínálatának gazdasági igényektől függetlenedő szerkezete van megnevezve. Tehát a két rendszer stratégiai kiemelt kapcsolódási pontja a munkaerő-kereslet és a képzési kínálat piaci rendszere (annak összehangolása) lehetne. A célrendszerben dominálnak a gazdasági, munkaerő-piaci, illetve integrációs és mobilizációs indíttatású elemek (esélyjavítás, pályakorrekció, szakképzés, szakemberek és pályakezdők megtartása). A konkrét célok definiálása során viszont már a társadalmi-gazdasági szükségletek főként csak az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztésekor jelennek meg. A másik négy régiós cél esetében nincsenek konkrét utalások a gazdasági vonatkozásokra.

A *társadalom formálásában, fejlesztésében, az életesélyek javításában* játszott szerepe a közoktatásnak szintén kiemelt jelentőséget kap a stratégiában a korábban hivatkozott szociális problémák miatt. A régió az egyik legrosszabb társadalmi helyzetű térsége az országnak, így az itt felmerülő szükségletek és igények szintén kardinálisak mivel a hátrányos helyzet és a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének egyik, ha nem legfontosabb intézménye az oktatás. A *közszolgáltatások* helye, szerepe és bekapcsolódása a közoktatás-fejlesztésbe már nem ilyen egyértelműen és alaposan dokumentált. A helyzetelemzés és a SWOT elemzés is egyáltalán, de főként hiányosan foglalkozik a közszolgáltatásokkal. Egységes közszolgáltatási gondolkodás jelei néhány ponton megjelennek az anyagban, de elsődlegesen a különböző szektorok fejlesztési programjainak összehangolása szlogenjével. A közoktatási vertikumon belüli, illetve a közoktatás fenntartók közötti viszonyokra vonatkozó utalások nem jelennek

meg önálló elemeként az anyagban, elvéve bukkanhatunk nem kellően kifejtett, részletezett utalásokra.

A *felsőoktatás és a felnőttképzés* kapcsolata a közoktatással világosan definiálva van a stratégia általános alapelvei között a második helyen említve, utalva a fontosságára: a nevelés az oktatás „egységes rendszert képez”, ahol a közoktatás, a szakképzés, a felsőoktatás és a felnőttképzés tartalmaz ugyan egyedi specifikációkat, de a fejlesztés „egymásra épülő - visszaható szinergikus struktúrában” valósítható meg. A problémát az jelenti, hogy a felnőttképzésre nincs több konkrét utalás az anyagban.

A stratégia *kapcsolódási pontjai* más regionális, nemzeti és nemzetközi komplex tervezési keretekhez világosan (bár kissé röviden) meg van fogalmazva magában az anyagban. Egyszerre több síkon is biztosított az egymásba ágyazódása és összekapcsolódása a két tervezési-fejlesztési területnek. Egyrészt kiderült, hogy nagyrészt ugyanazok a személyek készítették a regionális közoktatás-fejlesztési stratégiát, akik az ÉMOP közoktatási részeinek kidolgozásában is részt vettek, hiszen ők rendelkeztek regionális fejlesztési tapasztalatokkal. Másrészt az is fontos integrációs alap, hogy a regionális operatív program tervezési szisztémájára épül a közoktatás-fejlesztési stratégia.

A közoktatás-fejlesztési stratégia fő céljai tekintetében még nem látható lényegi elmozdulás, különösen az esélyjavítás és a felzárkóztatás területén nagy az elmaradás. Az infrastruktúra-fejlesztések, a szakmai együttműködések támogatása, erősítése jobban halad. A pályázatok elsődleges célja a fenntartók 30 éve elhanyagolt feladatának a pótlása infrastruktúra terén. Úgy tűnik az esélyegyenlőtlenségek csökkentésében, hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásában sem várható komolyabb előrelépést ebben a fejlesztési periódusban, de ezt az oktatás egyedül amúgy sem lenne képes megoldani és sokkal komplexebb és nagyobb volumenű beavatkozásokra lenne szükség ebben a régióban.

A regionális fejlesztés és közoktatás-fejlesztés kapcsolata

Problémát jelent, hogy a közoktatás-fejlesztési célok nem kaptak kellő súlyt a regionális operatív programba, viszonylag kevés a közös terület. A lehetséges okok között a leginkább kézenfekvőnek az tekinthető, hogy az ország ezen régiójának olyan fokú az elmaradottsága, hogy nagyobb prioritása van a közlekedés fejlesztésnek, az egészségügyi beruházásoknak és a gazdaságfejlesztésnek. Egy másik lehetséges indok azzal függ össze, hogy nem mernek szembe nézni a valós közoktatási problémákkal az érintettek, nagyon sok partikuláris érdek van a régióban ezen a téren, nem tud a szakma egységes álláspontra jutni, így nem lehet összetettebb fejlesztési elemeket beépíteni az OP-ba. Több olyan rendszerszintű probléma van, amely az ágazati programokkal történő harmonizációt, beépülést nehezíti. Elszakadnak a regionális és az ágazati operatív programok egymástól. Nagyon kicsi az átjárhatóság, nincs egységes tervezési elv, nincsenek összekötve a tervezési célkitűzések. Az elbírálási szempontok nagyon összetettek, de nem elsődleges a regionális indokoltság ebben. Szükség lenne a nagyobb párbeszédre az operatív programok között. Jelenleg hiányzik a tervezési-fejlesztési rendszerből az a hivatalos információs kapcsolat, amely becsatolná a regionális célokat, érdekeket az egyes ágazati programok kapcsán az országos irányítás felé.

Az OP-k általános célrendszere, prioritásai és konkrét célkitűzései illetve a regionális közoktatás-fejlesztési stratégia azonos része között nagyfokú a harmonizáció. A legtöbb esetben nem csak arról van szó, hogy van kapcsolódás, hanem azonos tartalommal, ugyan azok a megfogalmazások, címkék jelennek meg a régió közoktatási stratégiájában. Az akciótervek összevetése szintén megerősíti a stratégiában is hangsúlyozott szoros kapcsolódás valós nyomait.

A kutatás egyik legfontosabb eredményének az tekinthető, hogy kiderült amennyiben nem azok a térségek, települések a sikeres pályázók az ÚMFT forrásai esetén, amelyek a regionális közoktatás-fejlesztés során végzett területi elvű, települési vagy kistérségi eltéréseket, egyen-

lőtlenségeket is figyelembe vevő háttérelmézések alapján a leginkább rászorulókat és szakmailag is indokoltak, akkor nem beszélhetünk hatékony forráselosztásról és felhasználásról, és nem beszélhetünk a regionális közoktatás-fejlesztési célok megvalósulásáról sem az infrastruktúra sem a tartalomfejlesztő intézkedések esetében. Ez a probléma pedig addig nem oldódik meg, amíg vagy nem lesz szorosabb kooperáció és kommunikáció az egyes OP-k és szektorális fejlesztési anyagok között, vagy amíg nem történik meg ezen források régiós decentralizálása.

A 2007-2013 közötti tervezési időszak stratégiai keretét megalapozó Operatív Programban sem az átfogó cél, sem a specifikus célok esetében nem jelenik meg közvetlenül az oktatásnak szánt szerep. Közvetetten igen, mivel a régió átfogó fejlesztési célja a térség gazdasági versenyképességének javítása, a régió belüli gazdasági-társadalmi különbségek mérséklése. Mindkét folyamat elképzelhetetlen az oktatás fejlesztése nélkül, de ez nem jelenik meg konkrétan a dokumentum célrendszerében.

Az ÉMOP negyedik prioritás tengelye a humán közösségi infrastruktúra fejlesztésén keresztül foglalkozik a közoktatás helyzetével és annak fejlesztési lehetőségeivel. A célkitűzések között ez a kérdéskör megjelenik a kistérségi közszolgáltatások hatékony biztosításának elősegítésében a területi egyenlőtlenségek mérséklése érdekében és a közoktatás infrastruktúrájának térségi sajátosságokhoz igazodó megszervezése és fejlesztése során a megfelelő képességek és közel azonos életesélyek biztosítása érdekében. A program világosan deklarálja, hogy a prioritás beavatkozásainál előnybe kell részesíteni a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott kistérségeket.

Problémák, ellentmondások

A felmérés alapján világossá vált, hogy a régióban elsődlegesen a fejlesztési szakértők, tervezők jelentik az elsődleges integrációs síkot a közoktatás és a területfejlesztés között. Ők képviselik és közvetítik a területiség, regionalizmus elvét a közoktatás felé. Ebből fakadóan a regionális operatív program szolgáltatja a tágabb keretrendszert, viszonyítási pontot és módszertani logikát is, noha közvetlenül nem kap akkora súlyt a közoktatás a ÉMOP-ban. De mindkét pozitív fejlemény semmit sem ér akkor, ha a fejlesztési források allokációs mechanizmusa teljesen (de legalább is nagyrészt) független a regionális szereplőktől, a térségi stratégiai anyagokban megalapozott területspecifikus igényektől, szükségletektől, helyi érdekektől. Az is jól látható, hogy a különböző fejlesztési dokumentumok (stratégiák, operatív programok) szintjén feltárt harmonizáció, összekapcsolódás a fejlesztési szlogenek, prioritások, témakörök és konkrét fejlesztési célok kapcsán alapvetően nem biztosítja azt, hogy regionális, térségi szempontok érvényesüljenek a közoktatás-fejlesztésben mivel nincsen semmilyen garancia arra, hogy megfelelő helyre irányított erőforrásokat is lehet rendelni az egyes tevékenységekhez. Ennek hiányában viszont nem érvényesülhetnek regionális szempontok az oktatás területén, magyarul értelmetlen és megvalósíthatatlan marad egy regionális közoktatás-fejlesztési stratégia. A kritikai észrevételek többsége éppen ezért arra vonatkozott, hogy a hazai területfejlesztési szisztéma általános anomáliái, (különösen a támogatási rendszeré) csapódnak le a közoktatás-fejlesztés területén is, ami viszont jóval túlmutat egy ágazat szakmai kérdésein és fejlesztési alrendszerén.

Források:

1. Észak-magyarországi Régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013. Miskolc 2006. november.
2. Észak-magyarországi Operatív Program 2007-2013. Miskolc, 2007.07.05
3. Észak-magyarországi Operatív Program 2007-2013 Akcióterv - 2009-10. 2008. december
4. Észak-magyarországi Régió Fejlesztési Stratégiája 2007-2013.
5. Társadalmi Megújulás Operatív Program 2007-2013, 2007. szeptember
6. Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2013, 2007.07.02
7. TÁMOP 3. prioritás akcióterve, 2007-2008. 2008. július
8. TÁMOP 4. prioritás akcióterve, 2007-2008. 2008. február
9. TIOP 1. prioritás akcióterve, 2007-2008. 2008. július
10. A hazai területfejlesztési támogatási rendszer átfogó értékelése 1996-2008, NFGM, 2009 www.teleport.hu
11. Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács Évkönyve 2008. www.norda.hu
12. Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács Évkönyve 2009. (megjelenés előtt)

Mellékletek

1. Melléklet

Segéd táblázat a közoktatás-fejlesztési stratégia térségspecifikusságának megítéléséhez

Közoktatási téma/terület (Konkrét fejlesztési feladatok)	Üres, szlogenyszerű megjelenítés	Országos oktatáspolitikai mechanikus leképezése	Van térségi dimenzió, de csak mennyiségi vonatkozásban	Van térségi dimenzió, problémaorientált kezelés
1. Egész életen át tartó tanulás megalapozása				
oktatáshoz, információkhoz való hozzáférés technikai feltételeinek fejlesztése, információs bázisok összekapcsolása		+		
módszertani bázisintézmények regionális hálózatának kialakítása				+
jó gyakorlatok összegyűjtése, közzététele	+			
életvezetési ismeretek program kidolgozása	+			
pedagógusok továbbképzése (kistérségi szintű szervezéssel)				+
oktatáshoz kapcsolódó szakemberek tevékenységének összehangolása		+		
2. Oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatáshoz való hozzáférés				
regionális és kistérségi hátránykompenzációt elősegítő hálózati programokhoz szükséges adatbázis, helyzetkép				+
szükségletalapú és orientációs szolgáltatási hálózat kialakítása	+			
a hátrányos helyzetű tanulókat nagy számban oktató szakiskolai hálózat modernizációja			+	
12 évfolyamos komprehenzív iskola az elmaradott, alacsony humán potenciállal rendelkező térségekben, megyénként legalább 1 db			+	
8 osztályos végzettséggel nem rendelkezők képzőhelye kistérségenként			+	
teljes körű akadálymentesítés	+			
a roma hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja		+		
iskolai tanulmányokban szociális és más hátrányok miatt alulteljesítő tehetségigéretes felkutatása	+			

3. Oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása				
a régió közoktatásának infrastrukturális térképének elkészítése	+			
formális és funkcionális kapacitás kimutatás	+			
kihasználtsági mutatók elkészítése	+			
műszaki és funkcionális állapot-elemzés készítése	+			
iskolaépületek komfortosítása, fenntartásuk gazdaságossá tétele		+		
kollégiumok korszerűsítése		+		
szemléltető eszközpark bővítése		+		
informatikai eszközök fejlesztése		+		
művészeti oktatást végző intézmények eszközállományának felújítása, bővítése		+		
közlekedési eszközpark kistérségi szintű fejlesztése (iskolabusz-hálózat)				+
4. Információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban				
IKT eszközpark folyamatos fejlesztése		+		
intézményközi kompatibilitás követelményeinek megfelelő fejlesztés, rendszerépítés		+		
tanulói, pedagógusi hozzáférés lehetőségének bővítése		+		
Sulinet Digitális Adatbázis használatához szükséges feltételek megteremtése		+		
legális szoftverek beszerzése		+		
digitális tartalmak beszerzése, adaptálása, fejlesztése		+		
helyi fejlesztések tartalmi és funkcionális kombinációja (iskolakönyvtár-teleház)				+
tanári továbbképzési programok		+		
jó gyakorlatok bemutatása és elérhetővé tétele a szakmai szolgáltatásokon keresztül		+		
módszertani bázisintézmények bevonása a gyakorlati képzésbe		+		
5. A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése				
települési-kistérségi-megyei és regionális fejlesztési tervek összehangolása	+			
egységes regionális szintű adatbázisok létrehozása	+			
OP forrásainak hatékony felhasználása fenntarthatóság érdekében	+			
regionális közoktatási-feladatellátási és fejlesztési támo-	+			

gató információs rendszer létrehozása				
az új típusú irányítási rendszer kialakításához szükséges szakmai konszenzus megteremtése	+			
közoktatási intézmények minőségirányítási programjainak megvalósításához szakmai támogatás	+			
különböző szintű közoktatásfejlesztési tervek egységes monitoringja	+			
minőségirányítást, hatékonyságjavítást segítő minősített szakértő hálózat felállítása	+			

2. Melléklet

Segédtablázat a közoktatás-fejlesztési stratégia komplex térségfejlesztési dokumentumokhoz való illeszkedéséhez

<i>ÉMKFS</i>	<i>ROP</i>		<i>TÁMOP</i>		<i>TIOP</i>	
	<i>Van</i>	<i>Azonos</i>	<i>Van</i>	<i>Azonos</i>	<i>Van</i>	<i>Azonos</i>
Általános cél						
A közoktatás járuljon hozzá a régió gazdaságának versenyképességéhez, a leszakadó, stagnáló térségek felzárkóztatásához	+	+	+			
Prioritások						
Oktatási rendszer társadalmi-gazdasági igényekhez való rugalmas alkalmazkodása	+ (4)					
Minőségi oktatáshoz való hozzáférés javítása, esélyteremtés elősegítése	+ (4)		+ (3)	+	+ (1)	
Oktatás és képzés eredményességének és hatékonyságának növelése	+ (4)		+ (3)	+	+ (1)	
Oktatási és képzési rendszerek szerepének erősítése						
Specifikus célkitűzések						
Egész életen át tartó tanulás megalapozása			+ (4)	+		
Oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatáshoz való hozzáférés	+ (4)	+	+ (6)		+ (1)	+
Oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása					+ (1)	
Információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban	+ (5)				+ (1)	
A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése					+ (2)	+
Fejlesztési feladatok						
1. Egész életen át tartó tanulás megalapozása						
oktatáshoz, információkhoz való hozzáférés technikai feltételeinek fejlesztése, információs bázisok összekapcsolása			3.1.2		1.1.1	
módszertani bázisintézmények regionális hálózatának kialakítása			3.2.2			
jó gyakorlatok összegyűjtése, közzététele			3.2.1		1.1.2	
életvezetési ismeretek program kidolgozása						
pedagógusok továbbképzése (kistérségi szintű szervezéssel)			3.1.5			
oktatáshoz kapcsolódó szakemberek tevékenységének összehangolása			3.1.8			
2. Oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatáshoz való hozzáférés						
regionális és kistérségi hátránykompenzációt elősegítő hálózati programokhoz szükséges adatbázis, helyzetkép			3.1.2			
szükségletalapú és orientációs szolgáltatási hálózat kialakítása			3.2.2			
a hátrányos helyzetű tanulókat nagy számban oktató szakiskolai hálózat modernizációja	4.3.1		3.2.2 3.3 3.4		1.1.2	
12 évfolyamos komprehenzív iskola az elmaradott, alacsony humán potenciállal rendelkező térségekben, megyénként legalább 1 db	4.3.1		3.3		1.1.2	
8 osztályos végzettséggel nem rendelkezők képzőhelye kistérségenként	4.3.1		3.3		1.1.2	
teljes körű akadálymentesítés	4.2.2					
a roma hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja			3.3 3.4		1.1.1	

iskolai tanulmányokban szociális és más hátrányok miatt alulteljesítő tehetségigérek felkutatása			3.4.3			
3. Oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása						
a régió közoktatásának infrastrukturális térképének elkészítése			3.1.8			
formális és funkcionális kapacitás kimutató			3.1.8			
kihasználtsági mutatók elkészítése			3.1.8			
műszaki és funkcionális állapot-elemzés készítése			3.1.8			
iskolaépületek komfortosítása, fenntartásuk gazdaságossá tétele	4.3.1					
kollégiumok korszerűsítése	4.3.1					
szemléltető eszközpark bővítése					1.1.2	
informatikai eszközök fejlesztése	4.3.1				1.1.1/2	
művészeti oktatást végző intézmények eszközállományának felújítása, bővítése					1.1.1/2	
közlekedési eszközpark kistérségi szintű fejlesztése (iskolabusz-hálózat)						
4. Információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban						
IKT eszközpark folyamatos fejlesztése					1.1.1/2	
intézményközi kompatibilitás követelményeinek megfelelő fejlesztés, rendszerépítés					1.1.1	
tanulói, pedagógusi hozzáférés lehetőségeinek bővítése					1.1.1	
Sulinet Digitális Adatbázis használatához szükséges feltételek megteremtése						
legális szoftverek beszerzése					1.1.1/2	
digitális tartalmak beszerzése, adaptálása, fejlesztése			3.1			
helyi fejlesztések tartalmi és funkcionális kombinációja (iskola-könyvtár-teleház)			3.2			
tanári továbbképzési programok			3.1.5			
jó gyakorlatok bemutatása és elérhetővé tétele a szakmai szolgáltatásokon keresztül						
módszertani bázisintézmények bevonása a gyakorlati képzésbe						
5. A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése						
települési-kistérségi-megyei és regionális fejlesztési tervek összehangolása			3.2.1			
egységes regionális szintű adatbázisok létrehozása			3.2			
regionális közoktatási-feladatellátási és fejlesztési támogató információs rendszer létrehozása			3.2.10			
az új típusú irányítási rendszer kialakításához szükséges szakmai konszenzus megteremtése			3.2			
közoktatási intézmények minőségirányítási programjainak megvalósításához szakmai támogatás			3.1.8			
különböző szintű közoktatás-fejlesztési tervek egységes monitoringja			3.1.8			
minőségirányítást, hatékonyságjavítást segítő minősített szakértő hálózat felállítása			3.2.2			

Forrás: vonatkozó OP-k dokumentuma és akciótervei

3. Melléklet

A tényeken alapuló policy-formálás nyomainak megjelenése a közoktatási stratégiában

AZ ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓKÖZOKTATÁS- FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA 2007-2013			
Fejezet, cím	forrás	kelt, idősor/állapot	elsődleges/másodlagos
Bevezetés			
1. táblázat - Magyarország megyéinek HDI változása	MTA Világgazdaságtani Kutatóintézet	1997	elsődleges
1. ábra - Területi egyenlőtlenségek Magyarországon, Magyarország kistérségeinek fejlettsége	KSH		elsődleges
2. táblázat - Egy főre eső GDP adatai az EU 25-ök átlagához (100%-hoz) képest	EUROSTAT	2002	elsődleges
3. táblázat - Észak-magyarországi régió kistérségeinek humán fejlettségi mutatói az országos rangsorszám szerint	KSH	2001	elsődleges
2. ábra - A kistérségi központok elérési távolsága	VÁTI Kht.		másodlagos
I. HELYZETKÉP			
1.1 DEMOGRÁFIAI TRENDKÉP			
3. ábra - Éves születések alakulása az Észak-magyarországi régióban (megyéenként)	KSH	1990-2005	elsődleges
4. táblázat - Demográfiai mutatók (kistérségeként, megyéenként)	KSH	2002-2004	elsődleges
4. ábra - Ezer lakosra jutó természetes szaporodás, illetve fogyás (kistérségeként)	KSH	2004	elsődleges
5. ábra - 1 pedagógusra jutó tanulók számának alakulása a régióban (megyéenként)	KSH	2001-2005	elsődleges
5. táblázat - Óvodai létszám adatok kistérségeként	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
6. táblázat - Általános iskolai létszám adatok kistérségeként	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
7. táblázat - Gimnáziumi adatok kistérségeként	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
8. táblázat - Szakközépiskolai adatok kistérségeként	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
9. táblázat - Szakiskolai adatok kistérségeként	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
10. táblázat - Gyermekek, tanulók száma 2005/2006. tanév Észak-magyarországi régió (kistérségeként)	KIR-STAT	2004-2005	elsődleges
10.a táblázat - Művészetoktatásban résztvevők száma (kistérségeként és megyéenként)	KIR-STAT	2004-2005	elsődleges
10.b táblázat - Felnőttoktatásban résztvevők száma (kistérségeként és megyéenként)	KIR-STAT	2004-2005	elsődleges
1.2 GAZDASÁG ÉS MUNKAERŐPIAC			
6. ábra - Egy lakosra jutó bruttó hazai termék (e Ft) (megyéenként)	KSH	2000-2004	elsődleges
7. ábra - Egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem (kistérségeként)	KIR-STAT	2004	elsődleges
8. ábra - Működő vállalkozások 1000 lakosra jutó száma (kistérségeként)	KIR-STAT	2004	elsődleges
9. ábra - A foglalkoztatottak megoszlása a gazdasági ágak főbb csoportjai szerint (%) (megyéenként)	KSH	2000, 2004	elsődleges
10. ábra - Képzési szerkezet az Észak-magyarországi régióban (megyéenként)	Észak-magyarországi régió szakoktatás fejlesztési stratégiája. Miskolc, 2004.	2003	másodlagos
11. táblázat - Képzési szerkezet szakmacsoportonkénti tanulói létszámok összesítése alapján az Észak-magyarországi régióban (megyéenként)	Észak-magyarországi régió szakoktatás fejlesztési stratégiája. Miskolc, 2004.	2003	másodlagos
12. táblázat - A 15-74 éves népesség gazdasági aktivitása (megyéenként)	KSH	2004	elsődleges
11. ábra - Regisztrált munkanélküliek aránya (kistérségeként)	KSH	2004	elsődleges
12. ábra - A nyilvántartásba belépett munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség szerint Borsod-Abaúj-Zemplén megyében	Foglalkoztatási Hivatal	2005	
13. ábra - A nyilvántartásba belépett munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség szerint Heves megyében	Foglalkoztatási Hivatal	2005	
14. ábra - A nyilvántartásba belépett munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség szerint Nógrád megyében	Foglalkoztatási Hivatal	2005	
15. ábra - Képzettség szerinti megoszlás megyei szinten	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
16. ábra - Képzettség szerinti megoszlás megyei szinten (megyék külön)	KIR-STAT	1994-2005	elsődleges
1.3 TÁRSADALMI SZERKEZET, HÁTRÁNYOS HELYZET			
13. táblázat - Roma lakosság aránya (kistérségeként, megyéenként)	KIR-STAT	2001	elsődleges
14. táblázat - Roma lakosság aránya a régióban az 500 fő alatti településeken (kistérségeként, megyéenként)	KSH	2001	elsődleges
15. táblázat - Munkanélküliség, munkanélküli-járadék, rendszeres szociális segély és foglalkoztatási programok (megyéenként)	KSH	2004	elsődleges
17. ábra - Hátrányos helyzetű tanulók aránya az összlétszámhoz viszonyítva (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
18. ábra - Integráltan oktatott SNI tanulók aránya az összlétszámhoz viszonyítva (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
19. ábra - Gyógypedagógiai oktatást végző intézmények kistérségeként (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
16. táblázat - Speciális helyzetű tanulók megoszlása a régióban (megyéenként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
17. táblázat - Gyógypedagógiai és integrált oktatást végző intézmények kistérségeként	KIR-STAT	2005	elsődleges
1.4 TELEPÜLÉSI ÉS INTÉZMÉNYI SZERKEZET			
20. ábra - Más településről bejáró tanulók aránya az összlétszámhoz viszonyítva (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
21. ábra - Kollégiumi létszám adatok a régióban (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
22. ábra - Kevesebb, mint 8 évfolyammal működő iskolák száma a régióban (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
23. ábra - Kollégiumi összes létszám adatok a régióban (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
24. ábra - Kollégiumi létszám adatok a régióban – óvoda, általános iskola (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
25. ábra - Kollégiumi létszám adatok a régióban – szakiskola, speciális szakiskola (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
26. ábra - Kollégiumi létszám adatok a régióban – szakközépiskola (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
27. ábra - Kollégiumi létszám adatok a régióban – gimnázium (kistérségeként)	KIR-STAT	2005	elsődleges
18. táblázat - Az Észak-magyarországi régióból más régió felsőoktatási intézményeibe jelentkezettek %-os megoszlása (régióként) - (szám és arány a 28. és 29. ábrán)	KIR-STAT	2001-2006	elsődleges
19. táblázat - Az Észak-magyarországi régió felsőoktatási intézményeibe más régióból jelentkezettek %-os megoszlása - (szám és arány a 30. és 31. ábrán)	KIR-STAT	2001-2006	elsődleges
32. ábra - Feladatellátó helyek száma a régióban (megyéenként)	KIR-STAT		elsődleges
33. ábra - 1 számítógépre jutó tanulólétszám (kistérségeként)	KIR-STAT		elsődleges
20. táblázat - Eszközjegyzék tervezett ütemezése (kistérségeként)	KIR-STAT	2004-2008	elsődleges

II. SWOT-ELEMZÉS			
III. A REGIONÁLIS KÖZOKTATÁSI STRATÉGIA CÉLRENDSZERE			
3.4.5. A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése			
Táblázat - Közoktatási célok és programok összesített költségvetése 2007-2013 (84.o.)		2007-2013	
3.5.2. Regionális tervezés			
Táblázat - Közoktatás egyes feladatainak különböző területi szinten tervezett elemei (94.o.)			elsődleges
Ábra - 3.5.5. Észak-magyarországi régió nevelési-oktatási-pedagógiai szolgáltatásokat ellátó intézmények rendszere (108.o.)			elsődleges
3.6 A regionális közoktatás fejlesztés eszközszerkezetének helyzete, továbbfejlesztésének feladatai			
21. táblázat - A Szakiskolai Fejlesztési Program 2003-2005 évi nyertes intézményeinek listája a régióban	Szakiskolai Fejlesztési Program Kezel	2003-2005	másodlagos
22-24 táblázatok - Munkaerőpiaci Alap Képzési Alaprész Decentralizált Regionális Kerete pályázatainak adatai		2005-2006	
25. táblázat - Támogatott közoktatási intézmények regionális bontásban	Egységes Monitoring Információs Rendszer	2006	
26. táblázat - Pályázatok a közoktatás fejlesztésére a régióban	Egységes Monitoring Információs Rendszer	2006	
33. ábra - 1000 lakosra jutó megítélt támogatás - HEFOP 2.1 (e Ft) (kistérségenként)	NFH	2004-2006	elsődleges
34. ábra - 1000 lakosra jutó megítélt támogatás - ROP 2.3 (e Ft) (kistérségenként)	NFH	2004-2006	elsődleges
35. ábra - 1000 lakosra jutó megítélt támogatás - HEFOP 4.1 (e Ft) (kistérségenként)	NFH	2004-2006	elsődleges
36. ábra - 1000 lakosra jutó megítélt támogatás - HEFOP 3.2 (e Ft) (kistérségenként)	NFH	2004-2006	elsődleges
37. ábra - 1000 lakosra jutó megítélt támogatás - HEFOP 3.1 (e Ft) (kistérségenként)	NFH	2004-2006	elsődleges
IV. A REGIONÁLIS KÖZOKTATÁSFEJLESZTÉS NYOMONKÖVETÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE			
38. ábra - A közoktatás-fejlesztési stratégia programidőszaki feladatai és megosztásuk	saját összeállítás	2007-2013	elsődleges
V. Mellékletek			
	Oktatási Minisztérium Hátrányos Helyzetű és Roma Gyermekek Integrációs Hivatala „Közoktatás-fejlesztés az elmaradott kistérségekben” című háttéranyaga		másodlagos
2. sz. melléklet: Az Észak-magyarországi régió leszakadó kistérségei			
3. sz. melléklet: Speciális helyzetű tanulók az Észak-magyarországi régióban (2005)	KIR-STAT	2005	
4. sz. melléklet: Gyógypedagógiai és integrált oktatást végző intézmények kistérségenként összesen (2005).	KIR-STAT	2005	elsődleges
5. sz. melléklet: A gyermekek, tanulók fogyatékoság szerinti adatai (2001-2006)	KIR-STAT	2001-2006	elsődleges
6. sz. melléklet: Feladatellátó helyek fenntartó szerint	KIR-STAT		elsődleges
7. sz. melléklet: Feladatellátó helyek, kistérségi bontásban, fenntartó szerint (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
8. sz. melléklet: Tanulók száma szakmacsoportonként Nógrád megyében (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
9. sz. melléklet: Tanulók száma szakmacsoportonként Heves megyében (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
10. sz. melléklet: Tanulók száma szakmacsoportonként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
11. sz. melléklet: Tanulók száma régiós összesítésben szakmacsoportonként (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
12. sz. melléklet: Tanulók száma gyakorlati képzés és formája szerint Nógrád megyében (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
13. sz. melléklet: Tanulók száma gyakorlati képzés helye és formája szerint Heves megyében (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
14. sz. melléklet: Tanulók száma gyakorlati képzés helye és formája szerint Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
15. sz. melléklet: Szakközépiskolák felvételi adatai Nógrád megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
16. sz. melléklet: Szakközépiskolák felvételi adatai Heves megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
17. sz. melléklet: Szakközépiskolák felvételi adatai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
18. sz. melléklet: Szakiskolák felvételi adatai Nógrád megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
19. sz. melléklet: Szakiskolák felvételi adatai Heves megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
20. sz. melléklet: Szakiskolák felvételi adatai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
21. sz. melléklet: Szakiskolai és szakközépiskolai képzésben résztvevők száma szakterületenként (B-A-Z, Heves, Nógrád) (2003)	Az Észak-magyarországi régió szakképzés-fejlesztési stratégiája	2003	másodlagos
22. sz. melléklet: Gimnáziumi adatok Nógrád megyében	KIR-STAT		elsődleges
23. sz. melléklet: Gimnáziumok adatai létszám, osztály, technikai felszereltség szerint	KIR-STAT		elsődleges
24. sz. melléklet: Gimnáziumi adatok Heves megyében	KIR-STAT		elsődleges
25. sz. melléklet: Gimnáziumok felvételi adatai Nógrád megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
26. sz. melléklet: Gimnáziumok felvételi adatai Heves megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
27. sz. melléklet: Gimnáziumok felvételi adatai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (2005)	KIR-STAT	2005	elsődleges
28. sz. melléklet: Gimnáziumi adatok B-A-Z megyében	KIR-STAT		elsődleges
29. sz. melléklet: Tanulói létszámadatok Nógrád megyében; gimnázium (2001-2005)	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
30. sz. melléklet: Tanulói létszámadatok Heves megyében; gimnázium (2001-2005)	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
31. sz. melléklet: Tanulói létszámadatok Borsod-Abaúj-Zemplén megyében; gimnázium (2001-2005)	KIR-STAT	2001-2005	elsődleges
32. sz. melléklet: Osztályterem helységenként, képzéstípusonként	KIR-STAT		elsődleges
32/a. sz. melléklet: Nem tartalmaz tornatermet, tornaszobát (óvoda, általános iskola kistérségenként)	KIR-STAT		elsődleges
33. sz. melléklet: Azoknak a településeknek a listája, ahol az óvodai férőhelybővítés szükségessége felmerül (2004)	OKM	2004	másodlagos
33/a. sz. melléklet: Összevonható intézmények	KIR-STAT	2005	
34. sz. melléklet: Pályázati adatok	OMAI		másodlagos

4. Melléklet

A közoktatás-fejlesztési stratégia során felhasznált források listája területi szint szerint

Országos dokumentumok	Regionális dokumentumok	Megyei Dokumentumok	Kistérségi dokumentumok
– A közoktatás a versenyképesség és a társadalmi kohézió szolgálatában. Az Oktatási Minisztérium hosszú távú közoktatás-fejlesztési stratégiája 2005 – 2015. (2005) – Emberi Erőforrások Fejlesztése Operatív program 2007-2013 (2006.) – Oktatásfejlesztési program az NFT II-ben (2007-2013) Az Oktatási Minisztérium és a szakmai, társadalmi szervezetek javaslatai (2006)	– Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Operatív Program 2007-2013. (tervezet 2006. október) – Hablicsek László: Demográfiai helyzet az észak-magyarországi régióban, 1990-2020. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet 2004. – Hablicsek László: A roma népesség demográfiai jellemzői, kísérleti előreszámítás 2050-ig. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 1999. – A roma népesség demográfiai adatai az Észak-magyarországi régióban 1990, 1992, 2001. MTA Regionális Kutatások Központja, Észak-magyarországi Osztály – CONSULTING-SZENZOR Kft.: Észak-magyarországi régió szakoktatás fejlesztési stratégiája. Miskolc, 2004.	– Nógrád megye közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve 2007-2013. (A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése elfogadta 62/2006. (VI.29.) Kgy. határozatával) Salgótarján, 2006. június. – Heves megye közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve (2002-2007). Eger, 2002. – Borsod-Abaúj-Zemplén megye közoktatási feladatellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési terve 2001-2006. Miskolc, 2001. – Bali István: Javaslat a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat közoktatási feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési tervének értékelésére, felülvizsgálatára 2001-2006. Miskolc, 2003. november. – Sarka Ferenc – Tóth József: Javaslat Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat közoktatási feladatainak ellátási formáira, az intézményrendszer szerkezetátalakítására. Miskolc, 2003. november.	– A Bélápatfalvai Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – A Balassagyarmati Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – Az Encsi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – A Füzesabonyi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – A Gyöngyösi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. – A Hatvani Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – A Hevesi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – A Kazincbarcikai Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – Az Ózdi Kistérségi Többcélú Társulás feladatellátási, intézményhálózat – működtetési és fejlesztési intézkedési terve 2005. – A Rétségi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. – A Salgótarjáni Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. – A Sátoraljaújhegyi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. – A Szerencsi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005. – A Tiszaújvárosi Kistérségi Többcélú Társulás közoktatási intézkedési terve (2005-2008) 2005.

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006)

5. Melléklet A közoktatás-fejlesztési stratégia SWOT elemzésében szereplő megállapítások rendszerezése a helyzetelemzés kapcsolódási pontokat kereső logikája alapján

Területiség	E	– Kistérségek szakmai együttműködése
	L	– Egymásra épülő tervezési szintek – Intézmények adottságainak kistérségi szintű kihasználása – Városi-vidéki testvériskolai programok – Határokon átnyúló együttműködések
	GY	– Megyehatáron átívelő intézményi működés nehézsége – Nagyvárosi iskolák elszívó hatása
	V	– Régióközpontok forráselszívó hatása – Kistérségi stratégiai tervezés hiányosságai – Erősödő kistérségi különbségek – Kedvezőtlen urbanizációs hatások – Kistérségen belüli társulási kooperáció hiánya
Oktatás és gazdaság	E	– Szakképzés munkaerőpiac felé fordulása
	L	
	GY	
	V	– Munkahelyek hiánya
Oktatás és társadalom	E	– Nyitottság, szülők bevonása – Egyéni fejlesztések, speciális igények kielégítése
	L	– Szülői szervezetek hatékony együttműködése
	GY	– Nem megfelelő szocializációs tevékenység – Csökkenő gyermeklétszám – Esélyhátrányok újratermelődése – Szülői együttműködés gyengülése
	V	– A halmozottan hátrányos helyzetűek bővülő újratermelődése – Tanult rétegek elvándorlása – Szociális problémák fokozódása
Fenntartók	E	– Ragaszkodás az intézményekhez
	L	– Együttműködési szándék és kényszer – Fokozottabb ellenőrzés motiváló hatása
	GY	– Finanszírozási hiány, forráshiány – Együttműködés hiánya – Gyenge problémakezelő képesség – Rendszer és stratégiai szemlélet hiánya
	V	– Intézmények összevonása
Felsőoktatás	E	
	L	
	GY	
	V	
Egészségügy	E	
	L	
	GY	
	V	
Szociális szféra	E	– Szociális érzékenység
	L	
	GY	
	V	– Családok egyre romló helyzete – Hátrányos helyzetű gyerekek számának növekedése
Művelődés	E	
	L	
	GY	
	V	
Felnőttoktatás	E	
	L	
	GY	
	V	
Civil szféra	E	
	L	– Civil szféra bevonása a programokba
	GY	
	V	

6. Melléklet

A régiós közoktatás-fejlesztési stratégia specifikus céljainak összefoglaló táblázata (saját összeállítás)

1. Egész életen át tartó tanulás megalapozása
- készségek és képességek fejlesztése
- nevelő-oktató intézmények innovációs képességének fejlesztése
- tudástársadalom alapképességeinek, kulcskompetenciáinak elsajátítása
2. Oktatási esélyegyenlőségek mérséklése, minőségi oktatáshoz való hozzáférés
- regionális kistérségi hátránykompenzációt elősegítő hálózati programok kialakítása
- pedagógiai szakszolgálatok tevékenységének hatékonyabbá tétele
- pedagógiai szakszolgálati feladatok megoldása (kistérségenként)
- teljes körű óvodáztatás a halmozottan hátrányos gyermekcsoport körében
- SNI gyermekek ellátást biztosító foglalkoztatás feltételeinek megteremtése
- Hátrányos helyzetű tanulókat nagy számban oktató szakiskolai hálózat modernizálása
- Szocializációt elősegítő foglalkozások megszervezése
- integrációs nevelés
- egészségileg károsultak, fogyatékkal élők speciális fejlesztése
- 8 osztályos végzettséggel nem rendelkezők képzésének megszervezése
- oktatási, kulturális, szociális és egészségügyi programok összehangolása
- folyamatos foglalkoztatást és szociális ellátást biztosító rendszerek kistérségi szinten
3. Oktatás és képzés tárgyi feltételrendszerének javítása
- A feladatellátás fejlesztésének egységes rendszerbe szervezése
- tárgyi és szemléltető eszközök beszerzése
- Kollégiumi hálózat intézményeinek korszerűsítése
- Hálózati programok működtetéséhez szükséges tárgyi környezet kialakítása
- Egyéni fejlesztési tervek megvalósításához szükséges eszközháttér
- Számítástechnikai eszközpark folyamatos cseréje
- Egységes, 12 évfolyamos iskola háttérfeltételeinek kialakítása (megyénként 1 db)
- tanuszoda (kistérségenként)
- Megyei és regionális információs rendszerek feltételeinek fejlesztése (technikai és működési)
- Művészeti oktatási intézmények eszközparkjának fejlesztése
4. Információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatásban
- folyamatos informatikai fejlesztések
- IKT eszközök alkalmazása az aktív ismeretszerzés folyamatában
- jó gyakorlatok felkarolása, közkinccsé tétele
- pedagógusok informatikai továbbképzése
- szakmai, módszertani szolgáltatások digitális közvetítésének és elérhetőségének fejlesztése
- iskolák bekapcsolása a könyvtárak ODR-be
5. A közoktatás hatékonyságának, minőségének és irányításának fejlesztése
- hatékonyságmutatók feltérképezése az intézményekben
- hatékonyságmutatók és a fejlesztés egységes módszereinek kidolgozása
- erőforrások objektív mutatók mentén történő eloszlása
- a minőségi oktatáshoz való hozzáférés biztosítása (minden településen)
- helyi, kistérségi, megyei és regionális közoktatás-irányítás összehangolása
- középfokú végzettséggel, szakképzettséggel rendelkezők arányának növelése
- probléma és feladat centrikus pedagógus továbbképzések
- minőségbiztosítás és minőségirányítás szakmai támogató szolgáltatásának regionális szintű kiépítése

Forrás: Észak-magyarországi régió Közoktatás-fejlesztési Stratégiája 2007-2013 (2006)